

Ecologische beoordeling gedeeltelijke herinrichting wijk Vlietzone, Leeuwarden

Opdrachtgever	Elkien
Referentie	Stoker, O. 2014. Ecologische beoordeling gedeeltelijke herinrichting Vlietzone, Leeuwarden. A&W-notitie NWKA2014/2. Altenburg & Wymenga bv, Feanwâlden.
Projectcode	NWKA2014#2
Status	Definitief
Datum	27 februari 2014
Projectleider	R. Strijkstra
Autorisatie	Goedgekeurd, R. Strijkstra

Inhoud

1. Inleiding
2. Situatieschets en plannen
3. Gebiedsbescherming en beoordeling
4. Soortbescherming en beoordeling
5. Conclusies
6. Literatuur

Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek bv

Suderwei 2
Postbus 32, 9269 ZR Feanwâlden
tel. 0511 – 474764, fax 0511 – 472740
email: info@altwym.nl
website: www.altwym.nl

Foto's 1 t/m 3. Impressie van het plangebied (foto's A&W 2014). Foto 1 en 2: De bouwstijl van de meerderheid van de woningen in het plangebied. Foto 3: bouwstijl overige woningen.

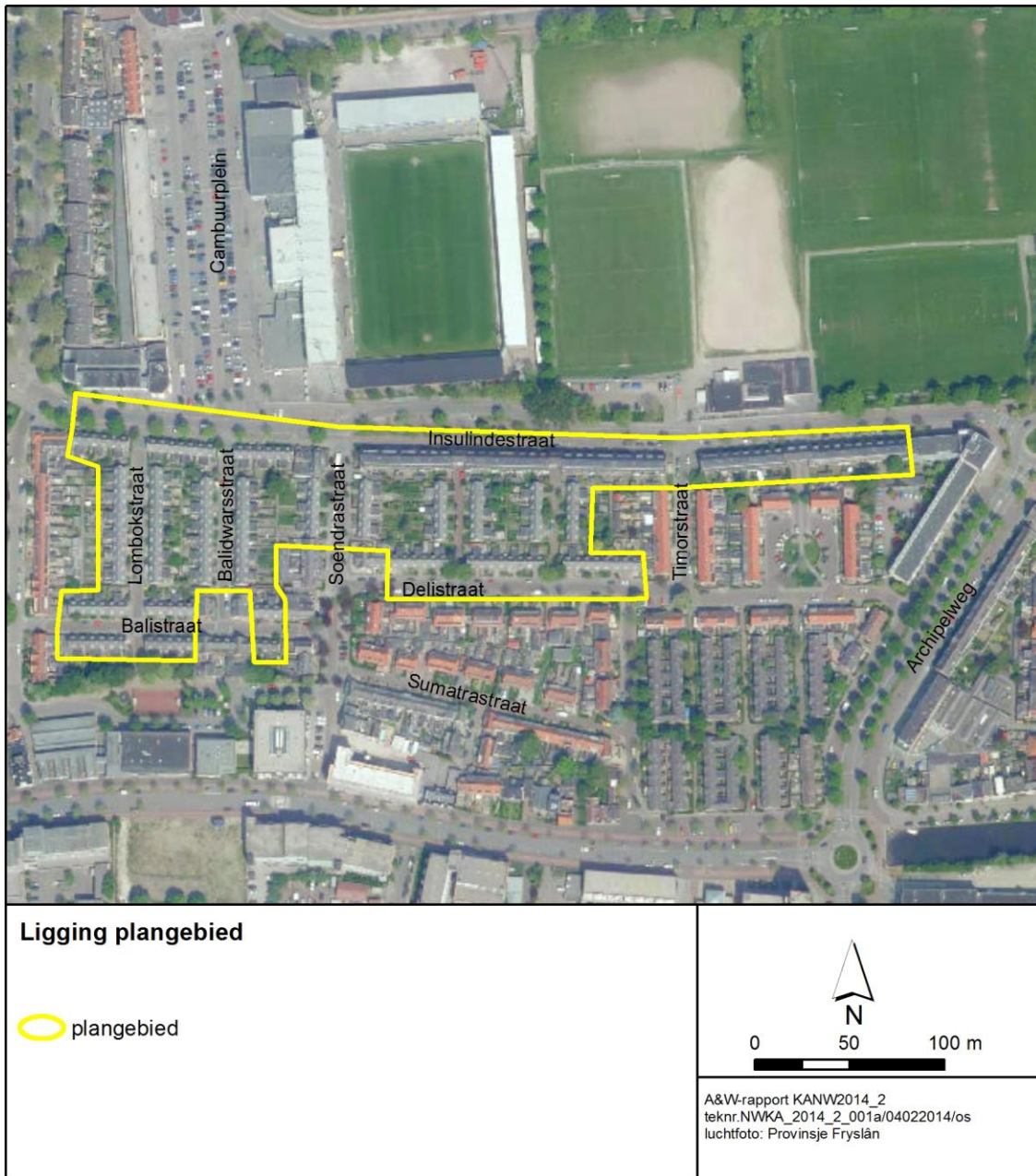
1. Inleiding

Elkien bereidt de herinrichting voor van een deel van de wijk Vlietzone in Leeuwarden (zie figuur 1). In dit kader is ecologisch onderzoek vereist om te bepalen hoe de plannen zich verhouden tot de ecologische wet- en regelgeving. Elkien heeft Altenburg & Wymenga opdracht gegeven om dit ecologisch onderzoek uit te voeren.

Het doel van het onderzoek is een ecologische quickscan, waarin de effecten van de plannen zijn beoordeeld in het kader van de vigerende natuurwetgeving. Dit betreft de Natuurbeschermingswet, de Structuurvisie Infrastructuur en Ruimte (Ecologische Hoofdstructuur) en de Flora- en faunawet. Indien van toepassing, zijn aanbevelingen gegeven voor mitigatie en eventueel aanvullend onderzoek.

In onderhavige notitie zijn de resultaten van het ecologisch onderzoek gepresenteerd. Het onderzoek naar de aanwezigheid van relevante natuurwaarden is gebaseerd op twee benaderingswijzen. Ten eerste zijn recente bronnen geraadpleegd (verspreidingsatlassen, overzichtswerken, onderzoeksrapporten en websites) over de aanwezigheid van beschermde gebieden en soorten in en nabij het plangebied, onder andere de Ecologische Basiskaart van de gemeente Leeuwarden (Biezenaar & Miedema 2011). Ten tweede is op 3 februari 2014 een oriënterend veldbezoek uitgevoerd, waarbij (gezien het seizoen) vooral is gelet op de kans op aanwezigheid van beschermde en/of kritische soorten.

Altenburg & Wymenga presenteert in deze notitie de resultaten van een onafhankelijk ecologisch onderzoek. Het onderzoek spreekt zich niet uit over de wenselijkheid van het onderhavige plan of een bepaalde ontwikkeling. Landschappelijke, archeologische of cultuurhistorische waarden komen niet aan de orde. Aan deze ecologische beoordeling kunnen geen rechten worden ontleend.

Figuur 1. Ligging van het plangebied.

2. Situatieschets en plannen

Het plangebied ligt in de wijk 'Vlietzone', die in de bebouwde kom van Leeuwarden ligt (zie figuur 1). De foto's 1 t/m 3 geven een impressie van het plangebied. Het plangebied bestaat uit 225 woningen. De meeste huizen zijn gebouwd rond de jaren '30 of '40 en hebben eenzelfde bouwstijl (foto 1 en 2). Een deel van de huizen heeft een voor- en achtertuin, waarvan enkele met opgaande begroeiing.

Op dit moment is niet duidelijk of de herinrichting zal bestaan uit de sloop van de bestaande woningen en de realisatie van nieuwbouw of dat de woningen ingrijpend worden gerenoveerd. De herinrichting zal worden uitgevoerd in twee fasen, waarbij het plangebied is opgedeeld in een westelijk deel (t/m de westzijde van de Soendrastraat) en een oostelijk deel (vanaf de oostzijde van de Soendrastraat).

3. Gebiedsbescherming en beoordeling

3.1 Voortoets: Natuurbeschermingswet

De eerste stap in de beoordeling van een ingreep volgens de Natuurbeschermingswet is de Voortoets. Daarin wordt bepaald of er een kans is dat (significant) negatieve effecten optreden ten aanzien van de aangewezen natuurwaarden. Afhankelijk van de uitkomst daarvan kan vervolgonderzoek nodig zijn.

Het plangebied maakt geen deel uit van een Natura 2000-gebied. De dichtstbijzijnde Natura 2000-gebieden zijn 'Grote Wielen' en 'Alde Feanen' op respectievelijk 3 en 9 km afstand van het plangebied. Overige Natura 2000-gebieden liggen op grotere afstand en zijn niet relevant voor onderhavige beoordeling. Het Natura 2000-gebied 'Grote Wielen' is aangewezen voor een aantal vogelsoorten en de Habitatrichtlijnsoorten Bittervoorn, Noordse woelmuis en Meervleermuis. Het Natura 2000-gebied 'Alde Feanen' is aangewezen voor een aantal habitattypen, vier vissoorten, Meervleermuis, Noordse woelmuis en een aantal vogelsoorten. Ten aanzien van de aangewezen habitattypen, vogelsoorten, vissoorten en Noordse woelmuis van deze Natura 2000-gebieden kan op voorhand worden gesteld dat er geen ecologische relatie bestaat tussen het plangebied en de Natura 2000-gebieden. Redenen hiervoor zijn de relatief grote afstand tussen het plangebied en de Natura 2000-gebieden en het ontbreken van leefgebied binnen het plangebied dat geschikt is voor deze habitattypen en soorten. Hierdoor kunnen effecten op de instandhoudingsdoelstellingen ten aanzien van deze aangewezen natuurwaarden op voorhand worden uitgesloten.

De voor beide Natura 2000-gebieden aangewezen Meervleermuis vormt hierin een uitzondering. Van deze soort is bekend dat ze lange afstanden (tot wel 20 km) kunnen afleggen tussen hun verblijfplaats en het foerageergebied. De beide Natura 2000-gebieden vormen foerageergebied, terwijl deze vleermuizen gebruik kunnen maken van verblijfplaatsen in Leeuwarden. Door de externe werking van de Natuurbeschermingswet zijn Meervleermuizen ook beschermd buiten de Natura 2000-begrenzing.

Meervleermuis heeft verblijfplaatsen in gebouwen. Dit betreft bijvoorbeeld kerkzolders en spouwmuren van woningen. De meeste woningen binnen het plangebied hebben waarschijnlijk

geen spouwmuren, met uitzondering van de huizen aan de Insulindestraat 52 t/m 192 (zie foto 3). Middels een aantal kleine openingen in de gevel wordt deze spouw geventileerd. Dergelijke openingen kunnen tevens dienen als invliegopeningen voor Meervleermuis. Bovendien kunnen Meervleermuizen binnen de spouw komen van huisnummer 52 t/m 192 doordat op de kopse kanten van deze huizenblokken openingen aanwezig zijn onder de dakrand (zie foto 5 en 6).

Gezien de geschiktheid van een aantal gebouwen als verblijfplaats van Meervleermuis en de ligging van het plangebied ten opzichte van de Natura 2000-gebieden 'Grote Wielen' en 'Alde Feanen' veroorzaken de plannen mogelijk een conflict met de Natuurbeschermingswet 1998. Nader onderzoek moet uitwijzen of de gebouwen verblijfplaatsen bevatten van Meervleermuis. Indien uit het onderzoek blijkt dat sprake is van verblijfplaatsen van Meervleermuis binnen het plangebied, dient mogelijk een vergunning te worden aangevraagd volgens de Natuurbeschermingswet 1998. Indien uit het onderzoek blijkt dat het plangebied geen verblijfplaatsen van deze soort bevat, veroorzaken de plannen geen conflict met de Natuurbeschermingswet 1998 en hoeft geen vergunning te worden aangevraagd.

Conclusie

Een conflict met de Natuurbeschermingswet ten aanzien van Meervleermuis is momenteel niet uit te sluiten. Nader onderzoek moet uitwijzen of het plangebied verblijfplaatsen bevat van de voor de Natura 2000-gebied 'Grote Wielen' en 'Alde Feanen' aangewezen Meervleermuis. De beoogde herinrichting geen kans op (significant) negatieve effecten ten aanzien van overige aangewezen natuurwaarden van de Natura 2000-gebieden 'Grote Wielen' en 'Alde Feanen' en overige Natura 2000-gebieden.

Foto 5 en 6 (foto's A&W 2014) Voorbeelden waarbij de dakrand toegang biedt voor (Meer)vleermuizen tot de spouw.

3.2 Overige vormen van gebiedsbescherming

Het plangebied maakt geen deel uit van de Ecologische Hoofdstructuur. Ook rust op het gebied geen bescherming op grond van overige wet- en regelgeving ten aanzien van gebiedsbescherming (ganzenfoerageergebied, gebied van openheid en rust voor weidevogels, e.d.). Om deze reden veroorzaakt de uitvoering van de plannen geen conflict met de betreffende regelgeving.

4. Soortbescherming en beoordeling

Het is niet op voorhand uit te sluiten dat in het plangebied wettelijk beschermde soorten voorkomen. Hieronder is per soortgroep besproken welke daarvan (mogelijk) van het plangebied gebruikmaken.

Naast de resultaten van het veldbezoek aan het plangebied, zijn gegevens ontleend van de Ecologische Basiskaart gemeente Leeuwarden (Biezenaar & Miedema 2011) en een aantal standaardwerken op het gebied van soortverspreiding (De Bruyne 2004, Kalkman 2004, Peeters *et al.* 2004, Timmermans *et al.* 2004, Bos *et al.* 2006, EIS *et al.* 2007, Bouwman *et al.* 2008, Van Delft *et al.* 2012, Melis 2012). Daarnaast zijn enkele websites met verspreidingsgegevens geraadpleegd.

4.1 Planten

Het plangebied bestaat uit bebouwing, tuinen en verharding. Gezien het intensieve gebruik en beheer en het ontbreken van geschikt biotoop worden geen wettelijk beschermde plantensoorten binnen het plangebied verwacht. De uitvoering van de plannen veroorzaakt daarom geen conflict met de Flora- en faunawet ten aanzien van planten.

4.2 Ongewervelde diersoorten

Gezien de verspreidingsgegevens en het ontbreken van belangrijke ecologische randvoorwaarden, zoals voortplantingswater voor wettelijk beschermde libellen en waardplanten voor dagvlinders, worden in het plangebied geen wettelijk beschermde ongewervelde diersoorten verwacht. Om deze reden veroorzaakt de uitvoering van de plannen geen conflict met de Flora- en faunawet ten aanzien van ongewervelde diersoorten.

4.3 Vissen

Binnen het plangebied is geen oppervlaktewater aanwezig. Om deze reden veroorzaakt de beoogde herinrichting geen conflict met de Flora- en faunawet ten aanzien van vissen.

4.4 Amfibieën

In de directe omgeving van het plangebied komt alleen een aantal licht beschermde amfibieënsoorten voor, zoals Gewone pad, Bruine kikker, Meerkikker en Kleine watersalamander (Biezenaar & Miedema 2011, Van Delft *et al.* 2011). Voor licht beschermde soorten geldt bij projecten in het kader van ruimtelijke ontwikkeling een vrijstelling van enkele verbodsbepalingen van de Flora- en faunawet. De uitvoering van de plannen veroorzaakt daarom geen conflict met de Flora- en faunawet ten aanzien van deze licht beschermde amfibieënsoorten.

Op basis van de verspreidingsgegevens en het ontbreken van geschikt leefgebied worden hier geen middelzwaar- of zwaar beschermde amfibieënsoorten verwacht. Om deze redenen veroorzaken de plannen geen conflict met de Flora- en faunawet ten aanzien van middelzwaar en zwaar beschermde amfibieënsoorten.

4.5 Reptielen

Gezien de ligging binnen de bebouwde kom en de aard van de binnen het plangebied beschikbare biotopen, is het plangebied ongeschikt als leefgebied voor reptielen. Daardoor, en

mede op basis van de verspreidingsgegevens, kan de aanwezigheid van wettelijk beschermde reptielsoorten worden uitgesloten. Om deze reden veroorzaken de plannen geen conflicten met de Flora- en faunawet ten aanzien van reptielen.

4.6 Vogels

Broedvogels algemeen

Het plangebied bevat een aantal bomen, struiken en door mensen aangebrachte nestkasten die broedgelegenheid bieden aan vogelsoorten als Pimpelmees, Zanglijster, Merel en Winterkoning.

Bij werkzaamheden moet volgens de Flora- en faunawet rekening worden gehouden met het broedseizoen van vogels. De Flora- en faunawet kent geen standaardperiode daarvoor. Het gaat erom of er een broedgeval is dat verstoord kan worden. Verstoring van broedgevallen is niet toegestaan vanuit de Flora- en faunawet en hiervoor wordt in principe ook geen ontheffing verleend.

Er zijn verschillende mogelijkheden om conflicten met de Flora- en faunawet ten aanzien van broedende vogels te voorkomen. Werkzaamheden buiten het broedseizoen uitvoeren is de meest zekere optie. Een alternatief is om werkzaamheden voor aanvang van het broedseizoen te beginnen, zodat broedpogingen in het werkgebied achterwege blijven door de verstoring tijdens de werkzaamheden. Er dient dan tevens te worden voorkomen dat tijdens werkzaamheden in het broedseizoen alsnog broedgevallen ontstaan die kunnen worden verstoord. Dit is mogelijk door geen geschikte plaatsen voor nesten te laten ontstaan, door bijvoorbeeld snoeiafval niet dagenlang te laten liggen. Mochten er toch vogels tot broeden komen en door de werkzaamheden worden verstoord, dan ontstaat er een conflict met de Flora- en faunawet en moeten de versturende werkzaamheden gestaakt worden tot na de broedperiode van de betreffende soort(en).

Jaarrond beschermde nestplaatsen

Buiten het broedseizoen vallen de meeste nestplaatsen niet onder de bescherming van de Flora- en faunawet, maar een aantal vogelsoorten maakt gedurende het gehele jaar gebruik van de nestplaats of keert jaarlijks terug op dezelfde plaats. Hun nesten en de functionele leefomgeving daarvan worden daarom het gehele jaar beschermd. Vanaf 26 augustus 2009 geldt een aangepaste lijst van soorten met jaarrond beschermde nestplaatsen, die indicatief is en niet uitputtend. Van de soorten die op deze lijst staan, is het niet op voorhand uit te sluiten dat er nestplaatsen van Huismus en/of Gierzwaluw aanwezig zijn. Wanneer de woningen worden gerenoveerd of gesloopt, verdwijnen er mogelijk (tijdelijk) nestplaatsen met een jaarronde bescherming. Andere jaarrond beschermde nestplaatsen worden niet verwacht in het plangebied.

Om te kunnen bepalen of de herinrichting conflicten veroorzaakt met de Flora- en faunawet ten aanzien van jaarrond beschermde nestplaatsen is aanvullend onderzoek noodzakelijk naar de aanwezigheid van nestplaatsen van Huismus en Gierzwaluw in de betreffende woningen.

Samenvattend

- De plannen veroorzaken geen conflict met de Flora- en faunawet ten aanzien van vogels, mits geen broedende vogels en hun nesten worden verstoord.

- Er is aanvullend onderzoek nodig naar de aanwezigheid van nestplaatsen van Huismus en/of Gierzwaluw binnen het plangebied. Daarna kan bepaald worden of de beoogde herinrichting een conflict met de Flora- en faunawet ten aanzien van Huismus en/of Gierzwaluw veroorzaakt.

4.7 Vleermuizen

Er zijn volgens de verspreidingsgegevens acht verschillende vleermuissoorten in de gemeente Leeuwarden waargenomen. Deze zijn: Watervleermuis, Gewone dwergvleermuis, Ruige dwergvleermuis, Laatvlieger, Tweekleurige vleermuis, Rosse vleermuis, Meervleermuis en Gewone grootoorvleermuis (Biezenaar & Miedema 2011, Melis 2012). Een aantal van deze soorten kan ook het plangebied gebruiken als deel van hun leefgebied. Voor vleermuizen zijn drie elementen van het leefgebied te onderscheiden die van groot belang zijn voor de functionaliteit ervan. Deze zijn: verblijfplaatsen, vliegroutes en foerageergebieden. Het plangebied kan ten aanzien van deze drie elementen van belang zijn voor verscheidene soorten.

Verblijfplaatsen

In de zomerperiode hebben vleermuizen in Nederland hun verblijfplaatsen voornamelijk in gebouwen en (oude) bomen. Tijdens de winter verblijven zij onder andere in gebouwen, bomen, bunkers en kelders.

Het grootste deel van de bebouwing in het plangebied is van eenzelfde bouwtype. Bij deze gebouwen ontbreekt naar verwachting een spouwmuur. Aan de kopse kant van deze bebouwing is een gevelbetimmering aangebracht. Er is geen ruimte aanwezig tussen deze betimmering en de muur, waardoor hier geen mogelijkheid is voor vleermuizen. Gezien de staat van de meeste daken (veel scheve dakpannen), kan niet op voorhand worden uitgesloten dat onder de dakpannen verblijfplaatsen van vleermuizen aanwezig zijn. Het kan dan gaan om verblijfplaatsen van een enkel mannetje Ruige- of Gewone dwergvleermuis, zoals tijdens de baltsperiode in het najaar.

Een klein deel van de woningen binnen het plangebied heeft wel spouwmuren (Insulindestraat 52 t/m 192). Er zijn ventilatiegaten voor de spouw aanwezig, die geschikt zijn als invliegopening voor vleermuizen. Ook hebben de gebouwen aan de Insulindestraat 52 t/m 192 aan de kopse kanten geschikte invliegopeningen bij de dakrand, die mogelijk toegang bieden tot de spouw (foto 5 en 6, paragraaf 3.1). Soorten die verblijfplaatsen kunnen hebben in de betreffende woningen zijn bijvoorbeeld Meervleermuis (zie paragraaf 3.1), Laatvlieger en Gewone dwergvleermuis.

Omdat het momenteel niet uit te sluiten is dat een aantal woningen verblijfplaatsen bevat van vleermuizen, wordt niet voldaan aan de onderzoeksplicht zoals deze is opgenomen in de Flora- en faunawet. Om deze reden is nader onderzoek noodzakelijk om vast te stellen of het plangebied vaste verblijfplaatsen bevat van vleermuizen, om welk type en hoeveel verblijfplaatsen het gaat en welke soorten daarvan gebruikmaken. Indien verblijfplaatsen aanwezig zijn, dient bij verstoring daarvan een ontheffing te worden aangevraagd bij het ministerie van Economische Zaken.

Vliegroutes

Bij verplaatsingen tussen verblijfplaatsen en foerageergebied maken de meeste vleermuizen om zich te oriënteren gebruik van vaste vliegroutes langs lijnvormige structuren, zoals lanen, boomsingels en (oevers van) sloten en andere waterpartijen. Er worden binnen het plangebied geen belangrijke vliegroutes van vleermuizen verwacht omdat het stratenpatroon een netwerk van verbindingen vormt. Bij het (tijdelijk) onderbreken hiervan, door de sloop van een aantal huizenblokken, zijn in de omgeving voldoende alternatieve straatpatronen en/of bomenlanen aanwezig die kunnen dienen als vliegroutes van vleermuizen. Bovendien zijn na realisatie van nieuwbouw de geleidingsstructuren weer als vanouds. Indien alleen renovatie van de bestaande bebouwing plaatsvindt, treden nauwelijks wijzigingen op van de huidige lijnvormige elementen. Om bovenstaande redenen veroorzaken de plannen geen conflict met de Flora- en faunawet ten aanzien van vliegroutes van vleermuizen.

Foerageergebied

Binnen het plangebied kan een aantal van de genoemde soorten geschikt foerageergebied vinden, zoals Gewone dwergvleermuis, Ruige dwergvleermuis en Laatvlieger. Dit zijn soorten die vaak foeragerend in stedelijke omgeving worden aangetroffen.

De herinrichtingsplannen kunnen tot gevolg hebben dat een deel van het foerageergelegenheid tijdelijk in kwaliteit zal afnemen. Dit zal niet tot gevolg hebben dat de kwaliteit en kwantiteit van het foerageergebied van vleermuizen in dit deel van de stad dusdanig negatief worden beïnvloed dat dit effect zal hebben op de functionele leefomgeving van de betreffende soorten. Bovendien zal het plangebied tijdens en na afloop van de werkzaamheden een functie behouden als foerageergebied. Om deze redenen veroorzaakt de uitvoering van de plannen geen conflict met de Flora- en faunawet ten aanzien van het foerageergebied van vleermuizen.

Samenvattend.

- De herinrichting veroorzaakt mogelijk een conflict met de Flora- en faunawet ten aanzien van vaste verblijfplaatsen van vleermuizen. Er dient daarom aanvullend onderzoek plaats te vinden naar verblijfplaatsen van vleermuizen in het plangebied.
- De beoogde herinrichting veroorzaakt geen conflict met de Flora- en faunawet ten aanzien van vliegroutes en/ of foerageergebieden van vleermuizen.

4.8 Overige beschermde zoogdiersoorten

In de omgeving komen zoogdiersoorten voor waarop verschillende beschermingsregimes van toepassing zijn (Biezenaar & Miedema 2011, Melis 2012). Hieronder is per beschermingsregime besproken welke zoogdiersoorten gebruik kunnen maken van het plangebied.

Licht beschermde zoogdiersoorten

Binnen het plangebied komen waarschijnlijk enkele licht beschermde zoogdiersoorten voor, zoals Egel en verschillende (spits)muizensoorten. Voor licht beschermde soorten geldt bij projecten in het kader van ruimtelijke ontwikkeling een vrijstelling van het overtreden van enkele verbodsbepalingen van de Flora- en faunawet. De uitvoering van de plannen veroorzaakt daarom geen conflict met de Flora- en faunawet ten aanzien van deze licht beschermde zoogdiersoorten.

Middelzwaar en zwaar beschermde zoogdiersoorten

In de ruime omgeving van het plangebied komen de middelzwaar beschermde Steenmarter en de zwaar beschermde Waterspitsmuis en Noordse woelmuis voor. Voor de genoemde zwaar beschermde soorten is het plangebied ongeschikt door het ontbreken van geschikte biotopen. De plannen veroorzaken daarom geen conflict met de Flora- en faunawet ten aanzien van deze zwaar beschermde zoogdiersoorten.

De middelzwaar beschermde Steenmarter heeft zijn verspreidingsgebied de afgelopen tientallen jaren flink uitgebreid en schuwt daarbij menselijke omgeving niet. Het is niet op voorhand uit te sluiten dat het plangebied deel uitmaakt van het leefgebied van deze soort. Mogelijk zijn verblijfplaatsen van Steenmarter aanwezig en de kans is groot dat het plangebied deel uitmaakt van foerageergebied van deze soort. De herinrichting vindt gefaseerd plaats, waarbij het mogelijk is dat de woningen in de toekomst leeg komen te staan. Indien deze woningen voor Steenmarter toegankelijk zijn, vormen ze geschikte verblijfplaatsen voor deze soort. In dat geval heeft de sloop van de woningen tot gevolg dat deze verblijfplaatsen komen te vervallen. Geadviseerd wordt, om voorafgaand aan de sloop de panden te onderzoeken op de aanwezigheid van Steenmarter. Indien de soort aanwezig blijkt, kan worden gewerkt volgens een door het ministerie van EZ goedgekeurde gedragscode. In de gedragscode zijn maatregelen opgenomen om de Steenmarter de panden te laten verlaten. Als volgens een dergelijke gedragscode wordt gewerkt, veroorzaken de plannen geen conflict met de Flora- en faunawet. Ten aanzien van het foerageergebied van Steenmarter geldt, dat in de omgeving veel geschikt alternatief foerageergebied aanwezig is. Door de uitvoering van de plannen wordt geen (noemenswaardige) afname van de kwaliteit van het foerageergebied van Steenmarter verwacht. Om deze redenen veroorzaakt de uitvoering van de plannen geen conflict met de Flora- en faunawet ten aanzien van het foerageergebied van Steenmarter.

Samenvattend

- De herinrichting veroorzaakt mogelijk een conflict met de Flora- en faunawet ten aanzien van vaste verblijfplaatsen van de middelzwaar beschermde Steenmarter
  - Voorafgaand aan de renovatie of sloop dienen de panden te worden geïnspecteerd op aanwezigheid van Steenmarter.
  - Indien verblijfplaatsen van Steenmarter aanwezig zijn, dient te worden gewerkt volgens een door het ministerie van EZ goedgekeurde gedragscode, in dat geval vindt geen conflict plaats ten aanzien van de Flora- en faunawet
- De beoogde herinrichting veroorzaakt geen conflict met de Flora- en faunawet ten aanzien van overige zoogdiersoorten.

5. Conclusies

De conclusies van deze ecologische beoordeling zijn als volgt:

Gebiedsbescherming

- Het is momenteel niet uit te sluiten dat het plangebied verblijfplaatsen bevat van Meervleermuis. Voor deze soort zijn instandhoudingsdoelstellingen opgenomen voor de binnen de actieradius van deze soort gelegen Natura 2000-gebieden 'Groote Wielen' en 'Alde Feanen'. Nader onderzoek moet uitwijzen of het plangebied verblijfplaatsen van deze soort bevat en hoe de plannen zich verhouden tot de Natuurbeschermingswet 1998. Er worden geen (significant) negatieve effecten verwacht ten aanzien van de overige aangewezen waarden van deze en overige Natura 2000-gebieden.
- De beoogde inrichting veroorzaakt geen conflict met de ecologische regelgeving ten aanzien van overige vormen van gebiedsbescherming (Ecologische Hoofdstructuur, Ganzenfoerageergebied en gebieden van openheid en rust (weidevogelgebied)).

Soortbescherming

- Het is op dit moment niet uit te sluiten dat jaarrond beschermde nestplaatsen van Huismus en/of Gierzwaluw aanwezig zijn in het plangebied. Daarom is aanvullend onderzoek noodzakelijk om vast te stellen hoe de plannen zich verhouden ten opzichte van de Flora- en faunawet ten aanzien van jaarrond beschermde nestplaatsen van Huismus en Gierzwaluw.
- Het is momenteel niet uit te sluiten dat het plangebied verblijfplaatsen bevat van vleermuizen. Om vast te stellen hoe de plannen zich verhouden tot de Flora- en faunawet ten aanzien van verblijfplaatsen van vleermuizen dient nader onderzoek plaats te vinden.
- Het is niet uit te sluiten dat binnen het plangebied verblijfplaatsen van Steenmarter aanwezig zijn. Voorafgaand aan de (gefaseerde) sloop of renovatie, dienen de panden daarom te worden onderzocht op de aanwezigheid van Steenmarter. Indien de soort aanwezig is, kan een conflict met de Flora- en faunawet worden voorkomen door te werken volgens een door het Ministerie van EZ goedgekeurde Gedragscode, zie § 4.8.
- De beoogde herinrichting veroorzaakt geen conflict met de Flora- en faunawet ten aanzien van overige soorten, mits verstoring van broedende vogels en hun in gebruik zijnde nesten wordt voorkomen.

6. Literatuur

- Biezenaar, P., H. Miedema 2011. Ecologische Basiskaart gemeente Leeuwarden. A&W-rapport 1466. Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek, Feanwâlden.
- Bos, F., M. Bosveld, D. Groenendijk, C. van Swaay, I. Wynhof, De Vlinderstichting, 2006. De dagvlinders van Nederland, verspreiding en bescherming (Lepidoptera: Hesperioidea. Papilionoidea. Nederlandse Fauna 7. Leiden. Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, KNNV Uitgeverij & European Invertebrate Survey Nederland.
- Bouwman, J.H., V.J. Kalkman, G. Abbingh, E.P. de Boer, R.P.G. Geraeds, D. Groenendijk, R. Ketelaar, R. Manger & T. Termaat 2008. Een actualisatie van de verspreiding van de Nederlandse libellen. Brachytron, jaargang 11(2), augustus 2008. Nederlandse Vereniging voor Libellenstudie, Heteren.
- Bruyne, R. de 2004. Nauwe korfslak *Vertigo angustior* Jeffreys 1830, gebaseerd op gegevens tot het jaar 2002. EIS Nederland, www.naturalis.nl/eis.
- Creemers, R.C.M. & J.J.C.W. van Delft (red.) RAVON) 2009. De amfibieën en reptielen van Nederland. Nederlandse Fauna 9. Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, European Invertebrate Survey - Nederland, Leiden.
- Delft, J. van, A. de Bruin & P. Frigge 2011. Waarnemingenoverzicht 2010. RAVON 42, jaargang 13 nummer 4; 105-119. RAVON, Nijmegen.
- EIS-Nederland, De Vlinderstichting & Nederlandse Vereniging voor Libellenstudie 2007. Waarnemingenverslag dagvlinders, libellen en sprinkhanen. EIS-Nederland, Leiden / De Vlinderstichting, Wageningen / Nederlandse Vereniging voor Libellenstudie, Assen.
- Kalkman, V.J. 2004. Zeggekorfslak *Vertigo moulinsiana* (Dupuy, 1849). – EIS - Nederland, www.naturalis.nl/eis
- Melis, J. 2012. Werkatlas zoogdieren provincie Fryslân. Provincie Fryslân, Leeuwarden.
- Peeters, T.M.J., C. van Achterberg, W.R.B. Heitmans, W.F. Klein, V. Lefeber, A.J. van Loon, A.A. Mabelis, H. Nieuwenhuijsen, M. Reemer, J. de Rond, J. Smit, H.H.W. Velthuis, 2004. De wespen en mieren van Nederland (Hymenoptera: Aculeata. – Nederlandse Fauna 6. Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, Leiden, KNNV Uitgeverij, Utrecht & European Invertebrate Survey – Nederland, Leiden.
- Timmermans, G., R. Lipmann, M. Melchers & H. Holsteijn 2004. De Gewone rivierkreeft *Astacus astacus* (Linnaeus, 1758). – EIS - Nederland, www.naturalis.nl/eis.

Geraadpleegde internetsites

www.fryslan.nl

www.rijksoverheid.nl

www.waarneming.nl

Resultaten aanvullend onderzoek vleermuizen, jaarrond beschermde nestplaatsen en Steenmarter in Vlietzone e.o. in Leeuwarden

Opdrachtgever Elkien, Heerenveen
Referentie Stoker, O. & E.W. de Vries 2015. Resultaten aanvullend onderzoek vleermuizen, jaarrond beschermde nestplaatsen en Steenmarter in Vlietzone e.o. in Leeuwarden. A&W-notitie 2234. Altenburg & Wymenga bv, Feanwâlden

Projectcode 2234vli
Status Definitief
Datum 7 januari 2015
Projectleider E.W. de Vries
Autorisatie R.J. Strijkstra

Inhoud

1. Inleiding
2. Methode
3. Resultaten
4. Beoordeling volgens de Flora- en faunawet
5. Conclusies
6. Literatuur

Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek bv
Suderwei 2
Postbus 32, 9269 ZR Feanwâlden
tel. 0511 – 474764

email info@altwym.nl
website: www.altwym.nl

1. Inleiding

Elkien bereidt de herinrichting voor van een deel van een woonwijk in Leeuwarden (zie figuur 1). In dit kader is begin 2014 een ecologische beoordeling uitgevoerd om te bepalen hoe de plannen zich verhouden tot de ecologische wet- en regelgeving (Stoker 2014). Op dit moment is niet duidelijk of de herinrichting zal bestaan uit de sloop van bestaande woningen en de realisatie van nieuwbouw of dat de woningen ingrijpend worden gerenoveerd. De conclusie van die beoordeling was dat aanvullend onderzoek naar de aanwezigheid van vaste rust- en verblijfplaatsen van Huismus, Gierzwaluw, Steenmarter en vleermuizen noodzakelijk was. Elkien heeft Altenburg & Wymenga opdracht verleend voor het benodigde onderzoek. In deze notitie presenteren wij de resultaten van het onderzoek en worden de resultaten in het licht van de plannen beoordeeld volgens de ecologische wet- en regelgeving.

Altenburg & Wymenga presenteert in deze notitie de resultaten van een onafhankelijk ecologisch onderzoek. Het onderzoek spreekt zich niet uit over de wenselijkheid van het onderhavige plan of een bepaalde ontwikkeling. Landschappelijke, archeologische of cultuurhistorische waarden komen niet aan de orde. Aan deze ecologische beoordeling kunnen geen rechten worden ontleend.

2. Methode

Vleermuisonderzoek

Om te bepalen op welke wijze vleermuizen gebruik maken van het plangebied en de omgeving, is nachtelijk vleermuisonderzoek uitgevoerd. Vleermuisonderzoek dient plaats te vinden volgens het Vleermuisprotocol (ministerie van EZ, Netwerk Groene Bureaus). Daarin is vastgelegd hoe vleermuisonderzoek aan foerageergebied, verblijfplaatsen en vliegroutes dient plaats te vinden om tot uitspraken te kunnen komen die stand houden in juridische procedures. Bij vleermuisonderzoek moet rekening worden gehouden met een aantal veldbezoeken die gespreid in het jaar moeten plaatsvinden. Uitgaande van de te verwachten soorten dienden hier volgens het protocol drie veldbezoeken plaats te vinden aan kraam- en/of zomerverblijfplaatsen tijdens het voorjaar/zomer en twee veldbezoeken aan baltsplaatsen tijdens nazomer/herfst. Het plangebied is tijdens de veldbezoeken 's nachts onderzocht met behulp van batdetectoren (van het type heterodyne/time expansion, Pettersson D240x). In tabel 1 staan de datums van de veldbezoeken.

Gierzwaluwonderzoek

Gierzwaluwen hebben jaarrond beschermde nestplaatsen. Het is daarom noodzakelijk de betreffende woningen te onderzoeken op aanwezige nestplaatsen van deze soort. Voor dit onderzoek is door het Ministerie van EZ een document samengesteld (Soortenstandaard Gierzwaluw, Dienst Regelingen 2011a) met daarin de eisen waaraan moet worden voldaan tijdens het onderzoek. De aan- of afwezigheid van Gierzwaluw kan worden vastgesteld door het uitvoeren van minimaal drie veldbezoeken in de periode 1 juni t/m 15 juli met een minimale tussenperiode van 10 dagen. Het onderzoek dient te worden uitgevoerd tussen 18.00 uur en zonsondergang. In tabel 1 staan de bezoekdatums weergegeven.

Huismussenonderzoek

Omdat nestplaatsen van Huismussen jaarrond beschermd zijn, is het noodzakelijk om de betreffende woningen te onderzoeken op de aanwezigheid van nestelende Huismussen. Voor onderzoek naar Huismussen heeft het Ministerie van EZ een aantal eisen gesteld in de Soortenstandaard Huismus (Dienst Regelingen 2011b). De aan- of afwezigheid van Huismus kan worden vastgesteld door het uitvoeren van twee veldbezoeken in de periode 1 april t/m 15 mei óf 4 gerichte veldbezoeken in de periode 10 maart t/m 20 juni met een minimale tussenperiode van 10 dagen. Geschikte momenten zijn met name geluidsluwe momenten (zoals tijdens zonsopgang) en zijn afhankelijk van weersomstandigheden. In onderstaande tabel zijn de bezoekdatums weergegeven van het onderzoek in Leeuwarden.

Steenmarteronderzoek

Voor de Steenmarter bestaat geen soortenstandaard. De Steenmarter is voornamelijk 's nachts actief en is daarom tijdens het vleermuisonderzoek geïnventariseerd. Tijdens het onderzoek naar jaarrond beschermde vogelsoorten is gezocht naar sporen van deze soort.

Tabel 1. Overzicht van de onderzoeksinspanning en de weersomstandigheden tijdens het veldonderzoek.

Datum	Periode	Doel	Weersomstandigheden
1 april 2014	Ochtendbezoek	Nestplaatsen Huismus	Temp. ± 8 °C, droog, windkracht 3, bewolking 2/8
22 april 2014	Ochtendbezoek	Nestplaatsen Huismus	Temp ± 11 °C, droog, windkracht 2, bewolking 0/8
10 juni 2014	Avondbezoek	Nestplaatsen Gierzwaluw, Zomer/kraamverblijfplaatsen en vliegroutes vleermuizen	Temp. ± 19 °C, droog, windkracht 2, bewolking 1/8
20 juni 2014	Ochtendbezoek	Zomer/kraamverblijfplaatsen en vliegroutes vleermuizen	Onbekend
26 juni 2014	Avondbezoek	Nestplaatsen Gierzwaluw	Temp. 17 °C, droog, windkracht 2, bewolking 3/8
10 juli 2014	Ochtendbezoek	Zomer/kraamverblijfplaatsen en vliegroutes vleermuizen	Temp. 18 °C, droog, windkracht 1, bewolking 2/8
14 juli 2014	Avondbezoek	Nestplaatsen Gierzwaluw	Temp. 17 °C, droog, windkracht 3, bewolking 1/8
20 augustus 2014	Avondbezoek	Balts-/paarverblijfplaatsen en vliegroutes vleermuizen	Temp. 12 °C, droog, windkracht 1, bewolking 0/8
11 september 2014	Avondbezoek	Balts-/paarverblijfplaatsen en vliegroutes vleermuizen	Temp. 15 °C, droog, windkracht 2

3. Resultaten

3.1 Vleermuizen

Tijdens het vleermuisonderzoek zijn binnen het plangebied twee soorten vleermuizen waargenomen, namelijk Gewone dwergvleermuis en Laatvlieger. Het betrof in de meeste gevallen foeragerende of langsvliegende exemplaren. Even buiten het plangebied is een baltsverblijfplaats van Ruige dwergvleermuis aangetroffen. Tijdens de voorjaars-/zomerbezoeken werden geen invliegende of uitvliegende vleermuizen waargenomen. Hieruit wordt geconcludeerd, dat in het plangebied geen kraamverblijfplaatsen van vleermuizen aanwezig zijn.

Voor Gewone dwergvleermuis geldt, dat zomerverblijfplaatsen van mannetjes moeilijk zijn vast te stellen, omdat die in deze periode in het jaar solitair of in kleine groepjes leven en een enkel in-/uitvliegend dier moeilijk is waar te nemen. Er is echter een andere manier om de aanwezigheid van zomerverblijfplaatsen van mannetjes aan te tonen. Hierbij wordt gebruik gemaakt van het feit dat mannetjes Gewone dwergvleermuis paarverblijfplaatsen vaak het gehele jaar gebruiken (Dienst Regelingen 2011c). Tijdens het najaar zijn baltsende mannetjes relatief eenvoudig op te sporen, omdat deze dan duidelijk actief zijn in hun territorium. Dit is één van de redenen dat najaarsonderzoek noodzakelijk is.

In het najaar is geïnventariseerd waar mannetjes Gewone dwergvleermuis baltten in het onderzoeksgebied. De soort baltst met name vliegend en is territoriaal, waardoor de exacte locatie van de verblijfplaats in de nabije omgeving ligt van locaties waar baltsende individuen zijn waargenomen. Door de resultaten van de veldbezoeken in het najaar te combineren, zijn 3 territoria van deze soort vastgesteld (figuur 1). De stippen in de figuur zijn geplaatst op de meest logische plaatsen voor een verblijfplaats of ongeveer midden in het territorium. De daadwerkelijke locatie van de verblijfplaatsen kan daarom iets afwijken van de aangemerkte locaties.

Op basis van de informatie uit de Soortenstandaard (Dienst Regelingen 2011c) en de waarnemingen in het voor- en najaar wordt geconcludeerd dat de drie balts-/paarverblijfplaatsen van Gewone dwergvleermuis in het plangebied aanwezig zijn, die hoogstwaarschijnlijk jaarrond worden gebruikt door één of enkele exemplaren.

Vliegroutes

Tijdens het vleermuisonderzoek is aandacht besteed aan vliegroutes van vleermuizen. De straatpatronen met laan- en erfbeplanting vormen naar verwachting een geleidingsstructuur voor de hier verblijvende en foeragerende vleermuizen. Hoewel op een enkele plaats een langsvliegend dier is waargenomen, zijn geen duidelijke vliegroutes aangetroffen die door grote groepen vleermuizen werden gebruikt. Er zijn geen lijnvormige elementen in het plangebied die zijn aan te merken als onderdeel van essentiële vliegroutes van vleermuizen.

Foerageergebied

Tijdens de veldbezoeken zijn foeragerende vleermuizen aangetroffen. Het ging hierbij om Gewone dwergvleermuis en Laatvlieger. Het ging hierbij om zeer kleine aantallen.

In de omgeving van het plangebied ligt een groot aantal uitermate geschikte foerageergebieden voor de binnen het plangebied verblijvende vleermuissoorten. Het plangebied zelf heeft naar verwachting geen essentiële functie als foerageergebied van vleermuizen.

Figuur 1. Ligging balts-/paarverblijfplaatsen van Gewone dwergvleermuis in het plangebied.

Figuur 2. Ligging aangetroffen nestplaatsen Gierzwaluw in en nabij het plangebied.

3.2 Gierzwaluw

Binnen het plangebied zijn drie jaarrond beschermde nestplaatsen van Gierzwaluw aangetroffen. Namelijk onder de dakpannen van Insulindestraat 136, 138 en 140 (zie figuur 2). Tevens is één nestplaats net buiten het plangebied aangetroffen.

3.3 Huismus

Tijdens de twee veldonderzoeken naar nestplaatsen van Huismus zijn verspreid in het plangebied in totaal 18 nesten aangetroffen (zie figuur 3).

3.4 Steenmarter

Er zijn tijdens de uitgevoerde veldonderzoeken geen sporen of exemplaren van Steenmarter aangetroffen. Dit duidt erop dat er geen verblijfplaatsen van deze soort aanwezig zijn in het plangebied en dat het plangebied niet van belang is voor deze soort.

4. Beoordeling volgens de Flora- en faunawet

4.1 Vleermuizen

Het veldonderzoek heeft uitgewezen dat het in het plangebied drie vaste rust- en verblijfplaatsen van Gewone dwergvleermuis aanwezig zijn. Deze verblijfplaatsen worden waarschijnlijk het gehele jaar gebruikt door één of enkele Gewone dwergvleermuizen.

Het is op dit moment niet duidelijk of de woningen in het plangebied worden gesloopt of dat ze worden gerenoveerd. In beide gevallen kan er sprake van zijn dat door de werkzaamheden vaste rust- en verblijfplaatsen van Gewone dwergvleermuis worden verstoord en vernietigd. Dat is in strijd met artikel 11 van de Flora- en faunawet. Om deze reden moet een ontheffing volgens artikel 75C van de Flora- en faunawet worden aangevraagd. De ontheffingsaanvraag dient te worden vergezeld van een activiteitenplan, waarin mitigerende en compenserende maatregelen zijn opgenomen om negatieve effecten zo goed mogelijk te beperken. Deze maatregelen zullen in ieder geval moeten bestaan uit het realiseren van alternatieve verblijfplaatsen van vleermuizen en een goede fasering in de tijd van de werkzaamheden.

4.2 Gierzwaluw

Tijdens het veldonderzoek zijn drie nestplaatsen van Gierzwaluwen aangetroffen. Het ging hierbij om één gebouw waar de vogels hun nestplaatsen onder de dakpannen hebben.

Indien het betreffende gebouw wordt gesloopt of indien er renovatie aan het dak gaat plaatsvinden, dat is er sprake van het verlies van drie nestplaatsen van Gierzwaluw. Hierdoor ontstaat er een conflict met de Flora- en faunawet en dient een ontheffing volgens artikel 75C van de Flora- en faunawet te worden aangevraagd. De ontheffingsaanvraag dient te worden vergezeld van een activiteitenplan, waarin mitigerende en compenserende maatregelen zijn opgenomen om negatieve effecten te zo goed mogelijk te beperken. Deze maatregelen zullen in ieder geval moeten bestaan uit het realiseren van alternatieve nestplaatsen voor Gierzwaluw en een goede fasering in de tijd van de werkzaamheden

Figuur 3. Locaties aangetroffen nestplaatsen Huismus in en nabij het plangebied.

4.3 Huismus

Binnen het plangebied zijn 18 nestplaatsen van Huismus aangetroffen. Deze bevinden zich onder de dakranden van de betreffende huizen. Indien deze huizen worden gesloopt of er renovatiewerkzaamheden aan de daken worden uitgevoerd, worden de jaarrond beschermde nestplaatsen van Huismus verstoord en vernietigd. Dat is in strijd met artikel 11 van de Flora- en faunawet. Om deze reden moet in dat geval een ontheffing volgens artikel 75C van de Flora- en faunawet worden aangevraagd. De ontheffingsaanvraag dient te worden vergezeld van een activiteitenplan, waarin mitigerende en compenserende maatregelen zijn opgenomen om negatieve effecten zo goed mogelijk te beperken. Deze maatregelen zullen in ieder geval moeten bestaan uit het realiseren van alternatieve nestplaatsen voor Huismus en een goede fasering in de tijd van de werkzaamheden. Mogelijkheden voor het realiseren van alternatieve nestplaatsen, is het aanbrengen van 'vogelvides' in (te bouwen) woningen in de nabije omgeving. Dit systeem biedt huismussen een veilige nestplek onder de pannen (zie www.monier.nl).

4.4 Steenmarter

Tijdens het veldonderzoek zijn geen sporen of exemplaren van Steenmarter aangetroffen. Om deze reden veroorzaken de beoogde werkzaamheden geen conflict met de Flora- en faunawet ten aanzien van Steenmarter.

5. Conclusie

Om bij de renovatie of herbouw van de wijk Vlietzone te Leeuwarden een conflict met de Flora- en faunawet te voorkomen is een ontheffing volgens artikel 75C van deze wet noodzakelijk voor de soorten Huismus, Gierzwaluw en Gewone dwergvleermuis.

6. Literatuur

- Dienst Regelingen 2011a. Soortenstandaard Gierzwaluw, *Apus apus*. Ministerie van Economische zaken, Den Haag.
- Dienst Regelingen 2011b. Soortenstandaard Huismus, *Passer domesticus*. Ministerie van Economische zaken, Den Haag.
- Dienst Regelingen 2011c. Soortenstandaard Gewone dwergvleermuis, *Pipistrellus pipistrellus*. Ministerie van Economische zaken, Den Haag.
- Stoker, O. 2014. Ecologische beoordeling gedeeltelijke herinrichting Vlietzone, Leeuwarden. A&W-notitie NWKA2014/2. Altenburg & Wymenga bv, Feanwâlden.

Activiteitenplan

Ontheffingsaanvraag in verband met de herinrichting wijk Vlietzone te Leeuwarden (Fryslân)

8 april 2015

Dit activiteitenplan maakt deel uit van de ontheffingsaanvraag m.b.t. het verstoren, beschadigen, vernielen van vaste verblijfplaatsen van Huismus, Gierzwaluw en Gewone dwergvleermuis in woonhuizen.

Inleiding

Woningbouwcorporatie Elkien (Sneek, Heerenveen) bereidt de herinrichting voor van een deel van de wijk Vlietzone in Leeuwarden, een wijk tussen de Insulindestraat en Delistraat/Balistraat. De huidige huizen worden afgebroken om plaats te maken voor nieuwbouwwoningen of worden gerenoveerd.

Dit voornemen is in 2014 door Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek (A&W) getoetst volgens de vigerende wet- en regelgeving ten aanzien van natuur (A&W-notitie NWKA2014#2, 27 februari 2014). Op basis van dit onderzoek is in 2014 een aanvullend veldonderzoek uitgevoerd naar de aanwezigheid in het gebied van vleermuizen, jaarrond beschermde nesten en Steenmarter (A&W-notitie 2234, 7 januari 2015). Uit het aanvullend veldonderzoek is gebleken dat, voorafgaand aan de uitvoering van het herinrichtingsplan, ontheffing van de Flora- en faunawet moet zijn verleend ten aanzien van Gewone dwergvleermuis, Huismus en Gierzwaluw.

Vleermuizen

Het vleermuisonderzoek in 2014 is uitgevoerd volgens de kwaliteitseisen in het Vleermuisprotocol. Het veldonderzoek heeft uitgewezen dat in het plangebied drie vaste rust- en verblijfplaatsen van Gewone dwergvleermuis aanwezig zijn. Deze verblijfplaatsen worden waarschijnlijk het gehele jaar gebruikt door één of enkele Gewone dwergvleermuizen. In dit Activiteitenplan worden deze jaarrond gebruikte verblijfplaatsen aangeduid als 'verblijfplaatsen Gewone dwergvleermuis'.

Huisumus en Gierzwaluw

Binnen het plangebied komen verblijfplaatsen van Huismus en Gierzwaluw voor. Door de afbraak van de huizen gaan deze verloren, wat een ontheffingsaanvraag noodzakelijk maakt.

Activiteitenplan

Dit Activiteitenplan is opgesteld volgens de onderwerpen A t/m U in het formulier van de ontheffingsaanvraag.

Activiteitenplan

A. Locatie waar de activiteiten worden uitgevoerd

Het plangebied dat bij deze ontheffingsaanvraag centraal staat, ligt binnen de bebouwde kom van Leeuwarden (gemeente Leeuwarden, Fryslân). De ligging van de woonwijk is aangegeven in de figuren 1 en 2.

Het kilometerhok waarbinnen het plangebied ligt, is:

$$X = 183 / Y = 579$$

De beoogde activiteiten binnen het plangebied bestaan uit de afbraak van de huidige woningen en de bouw van nieuwe. Bovendien wordt het openbaar groen opnieuw ingericht.

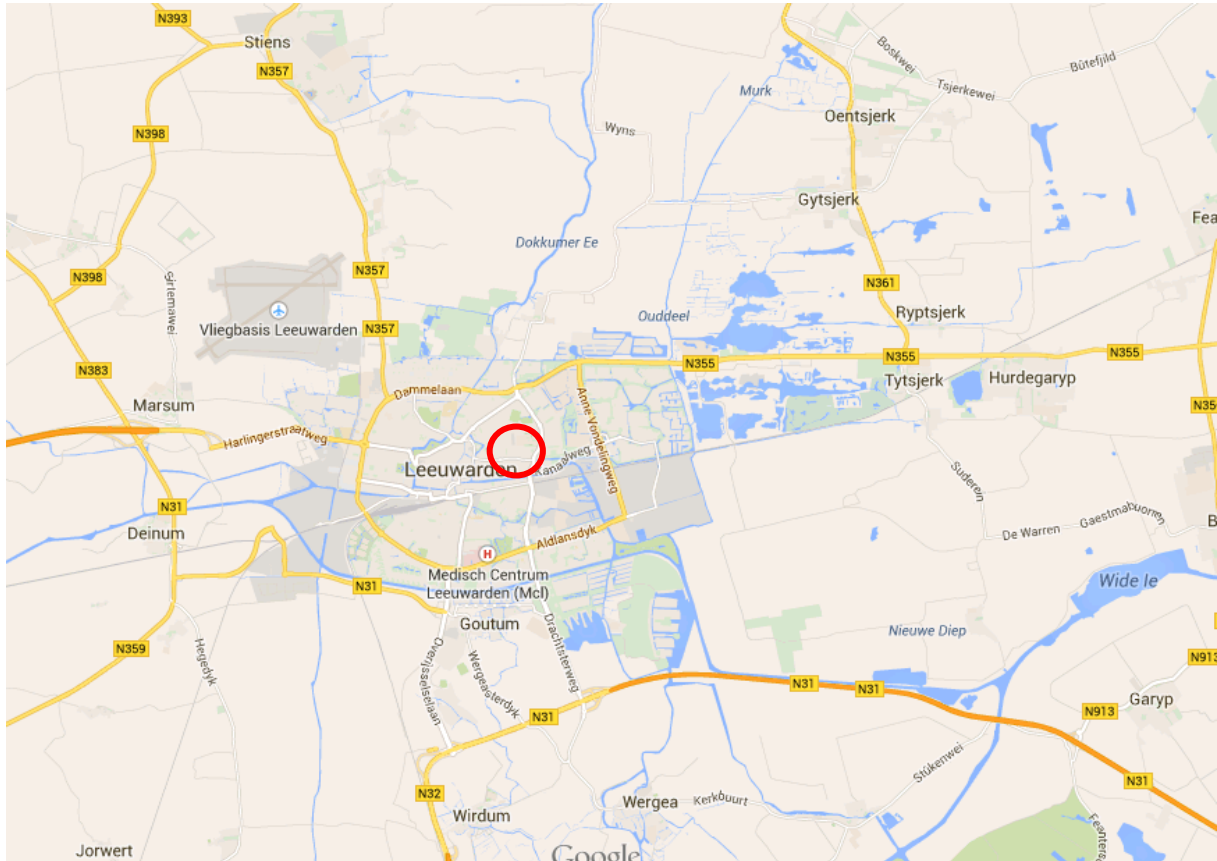
B. Omschrijving activiteiten en werkzaamheden

De activiteiten houden verband met een herinrichtingsplan van een deel van de woonwijk Vlietzone. Het gaat om 225 woningen die worden afgebroken of gerenoveerd. De werkzaamheden worden, afhankelijk of er beschermde natuurwaarden in de woningen aanwezig zijn, op zijn vroegst gestart in augustus 2016.

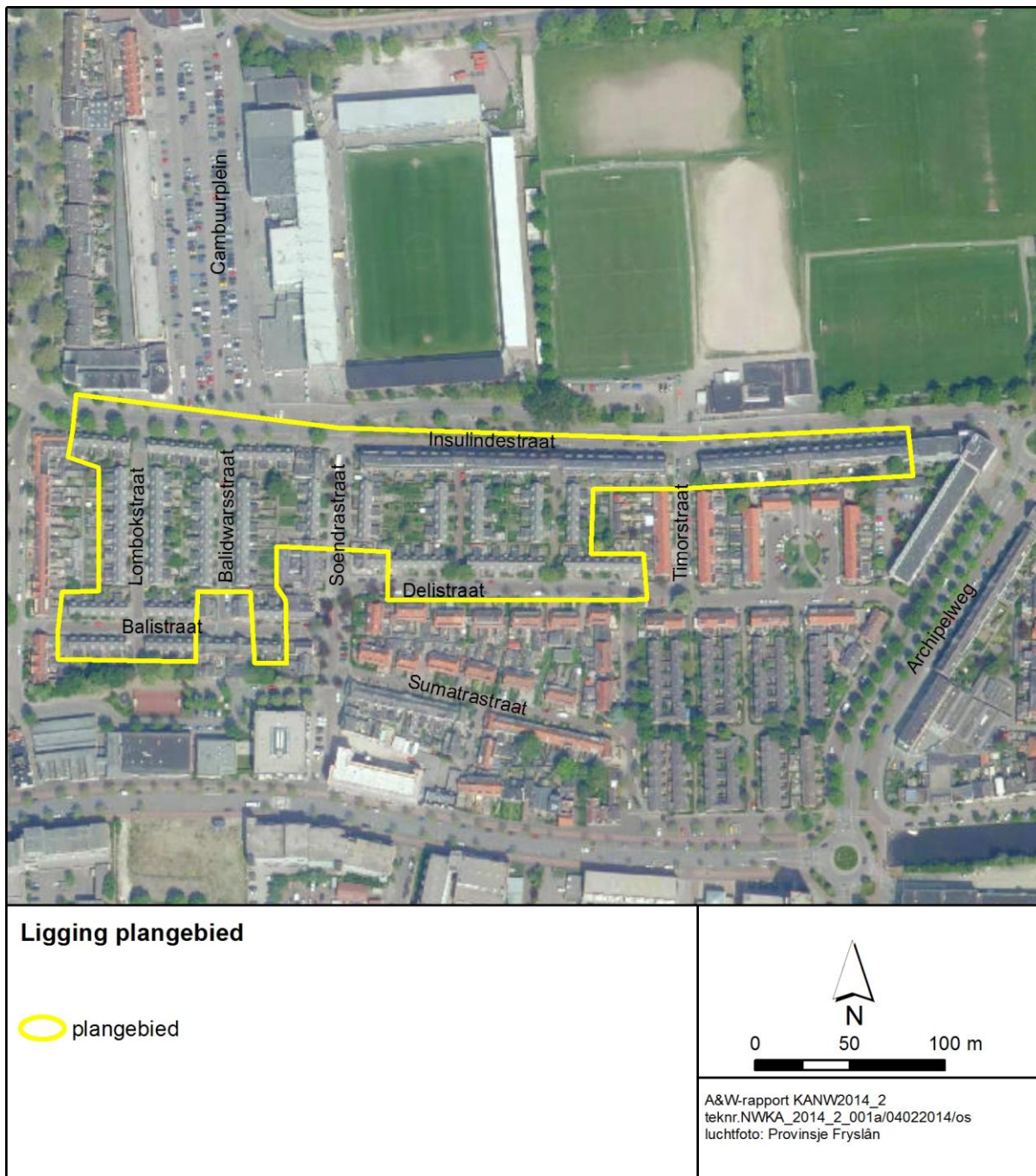
De werkzaamheden voor het herinrichtingsproject worden uitgevoerd met de reguliere methoden, materieel en materialen voor sloop, renovatie en nieuwbouw. De werkzaamheden veroorzaken nauwelijks of geen ecologische verstoering in de omgeving van het plangebied.

C. Ingetekende topografische kaart

Het plangebied is ingetekend in de figuren 1 en 2.

Figuur 1. Het plangebied ligt binnen de rode omkadering in de bebouwde kom van Leeuwarden.

Figuur 2. Het plangebied in de wijk Vlietzone, gelegen tussen de Insulindestraat, Delistra en Balistraat.

D. Manier van uitvoering en zorgplicht

Manier van uitvoering

De afbraak of renovatie van de gebouwen zal plaatsvinden met gebruik van regulier materieel. Voorafgaand aan de werkzaamheden zijn alternatieve verblijfplaatsen van Gewone dwergvleermuis, Huismus en Gierzwaluw nabij het plangebied gerealiseerd. Deze worden gerealiseerd in de naastliggende wijkdelen. De woningen binnen het plangebied waarin verblijfplaatsen van Gewone dwergvleermuis aanwezig zijn, worden vooraf aan de sloop/renovatie zodanig bewerkt, dat deze ongeschikt worden.

Zorgplicht

De zorgplicht gebiedt een zorgvuldige omgang met alle soorten, ook soorten die niet zijn opgenomen in tabel 1, 2 en 3 van de Flora- en faunawet. In 2014 is het gehele plangebied onderzocht om te bepalen welke (beschermde) natuurwaarden aanwezig zijn en eventueel door de projectuitvoering in gevaar kunnen komen (Stoker 2014, Stoker & de Vries 2015). De quickscan en het aanvullende veldonderzoek wees uit dat het herinrichtingsplan een conflict veroorzaakt met de wet- en regelgeving ten aanzien van Gewone dwergvleermuis, Huismus en Gierzwaluw, maar niet ten aanzien van overige beschermde soorten en beschermde gebieden.

De uitvoering van het herinrichtingsproject staat onder begeleiding van ecologisch deskundigen, waarbij niet alleen wordt gelet op beschermde soorten, maar ook op soorten die niet op de soortenlijsten van de Flora- en faunawet staan.

E. Doel en belang van de activiteiten

De belangen van de Flora- en faunawet die hier gelden, zijn Ruimtelijke ontwikkeling en Dwingende redenen van groot openbaar belang. Zie ook paragraaf S (alternatievenafweging) en paragraaf U (dwingende reden van groot openbaar belang) voor een onderbouwing hiervan.

F. Planning en onderbouwing van activiteiten

De werkzaamheden worden, afhankelijk of er beschermde natuurwaarden in de woningen aanwezig zijn, op zijn vroegst gestart in augustus 2016. De nieuwe woningen zijn naar verwachting gereed in oktober 2018.

G. Deskundigheid t.a.v. de ecologie

Quickscan en ecologische beoordeling

De mogelijke ecologische effecten die door de uitvoering van het herinrichtingsproject kunnen ontstaan, zijn in 2014 middels een quickscan onderzocht door Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek, Feanwâlden (A&W). In 2014 is een veldonderzoek uitgevoerd om te bepalen waar verblijfplaatsen van Huismus, Gierzwaluw en vleermuizen aanwezig zijn en kunnen worden verstoord. Het gaat om de volgende studies die ook als bijlage bij dit Activiteitenplan zijn gevoegd:

- Bijlage 1: Stoker, O. 2014. Ecologische beoordeling gedeeltelijke herinrichting Vlietzone, Leeuwarden. A&W-notitie NWKA2014/2. Altenburg & Wymenga bv, Feanwâlden.
- Bijlage 2: Stoker, O. & E.W. de Vries 2015. Resultaten aanvullend onderzoek vleermuizen, jaarrond beschermde nestplaatsen en Steenmarter in Vlietzone e.o. in Leeuwarden. A&W-notitie 2234. Altenburg & Wymenga bv, Feanwâlden.

A&W is een onafhankelijk onderzoeks- en adviesbureau op het gebied van ecologie en verwante thema's als water, natuurbeheer en ruimtelijke inrichting. Dit bureau is gecertificeerd (NEN-EN-ISO 9001: 2008) en aangesloten bij het Netwerk Groene Bureaus (Odijk). De veldonderzoeken door A&W worden uitgevoerd volgens de gangbare methoden voor inventarisatieonderzoek (inclusief het Vleermuisprotocol en de Soortenstandaarden Gierzwaluw en Huismus), zoals dat is afgesproken binnen het Netwerk van Groene Bureaus. A&W heeft veel ervaring met vleermuis- en vogelonderzoek en met projecten waarbij alternatieve verblijfplaatsen van vleermuizen en jaarrond beschermde nesten zijn ingezet.

H. Kortetermijneffecten op beschermde soorten

Huismus

De kortetermijneffecten komen voort uit het slopen/renoveren van woningen met daarin 18 nestplaatsen van de Huismus. Gedurende de herinrichtingsfase binnen het plangebied (van najaar 2016 tot najaar 2018) zijn in dit deel van de wijk geen verblijfplaatsen van Huismus beschikbaar. In paragraaf Q is beschreven dat deze verblijfplaatsen vooraf worden gecompenseerd door het realiseren van alternatieve verblijfplaatsen nabij het plangebied en in de periode 2017 en 2018 ook binnen het plangebied.

De betreffende Huismussen kunnen na de sloop/renovatie dus uitwijken naar alternatieve verblijfplaatsen in de directe omgeving van de huidige verblijfplaatsen. Deze alternatieve verblijfplaatsen worden in het najaar van 2015 gerealiseerd, waardoor deze vogels een jaar gelegenheid hebben om deze verblijfplaatsen te ontdekken en eventueel te bezetten. Om deze redenen kan worden aangenomen dat de betreffende Huismussen binnen de te slopen/renoveren wijk voldoende mogelijkheden hebben om bestand te zijn tegen de kortetermijneffecten. Er kan daardoor worden aangenomen dat de huidige populatie Huismussen in de woonwijk op nabijgelegen locaties behouden kan blijven.

Gierzwaluw

De kortetermijneffecten komen voort uit de afbraak/renovatie van de woningen waarin de verblijfplaatsen van Gierzwaluw zijn aangetoond (paragraaf N). Daardoor zijn gedurende de herinrichtingsfase binnen het plangebied (van najaar 2016 tot najaar 2018) geen verblijfplaatsen van Gierzwaluw beschikbaar. De start van de sloop- of renovatiewerkzaamheden is in het najaar van 2016, dus wanneer de Gierzwaluwen weer uit Nederland zijn verdwenen. Daardoor is hier geen sprake van kortetermijneffecten in 2016. In paragraaf Q is beschreven dat deze verblijfplaatsen in het najaar van 2015 worden gecompenseerd door het realiseren van voldoende alternatieve verblijfplaatsen nabij het plangebied. Het gaat om 15 alternatieve nestplaatsen in de vorm van gierzwaluw dakpannen. Deze zijn daardoor tijdig beschikbaar voor de broedperiode van 2016 en daarna. In de periode 2017 en 2018 worden bij de bouw van de nieuwe woningen ook alternatieve nestplaatsen gerealiseerd binnen het plangebied.

Om deze redenen zijn in de broedperiode van 2016 en daarna voldoende alternatieve nestplaatsen beschikbaar, waardoor kan worden aangenomen dat huidige populatiegrootte van Gierzwaluw binnen de wijk behouden blijft..

Gewone dwergvleermuis

In het plangebied zijn in drie woningen verblijfplaatsen van Gewone dwergvleermuis aangetroffen. Deze plaatsen worden waarschijnlijk jaarrond gebruikt. Kortetermijneffecten komen voort uit het verloren gaan van deze mogelijk aanwezige verblijfplaatsen. In paragraaf Q is beschreven dat dit verlies zowel binnen als buiten het plangebied wordt gecompenseerd, waardoor het aantal potentiële verblijfplaatsen zal toenemen tot 12. Bovendien worden ook de nieuwbouwwoningen of gerenoveerde woningen binnen het plangebied in 2017 en 2018 voorzien van alternatieve verblijfplaatsen.

Er kan worden aangenomen dat door deze maatregel geen sprake zal zijn van een gebrek aan dergelijke verblijfplaatsen voor de Gewone dwergvleermuis en komt de gunstige staat van instandhouding van deze soort niet in gevaar.

I. Langetermijneffecten op beschermde soorten

Het gaat hier om langetermijneffecten ten aanzien van de huidige verblijfplaatsen van Huismus, Gierzwaluw en Gewone dwergvleermuis. Deze langetermijneffecten kunnen in potentie ontstaan door het permanente verlies van deze huidige verblijfplaatsen door de sloop/renovatie van woningen in het plangebied, die in het najaar van 2016 wordt gestart. Hieronder is toegelicht waaruit de compensatiemaatregelen voor deze soorten bestaan (paragraaf Q) en welke langetermijneffecten zijn te verwachten.

Huismus

In het najaar van 2015 worden 36 alternatieve verblijfplaatsen (vogelvides onder de onderste dakpannen) aangebracht in delen van de woonwijk die niet worden afgebroken of gerenoveerd. Het gaat dan om de woonwijk gelegen tussen de Delistraat, Sumatrastraat en Archipelweg (figuur 6). Deze

vides compenseren de huidige verblijfplaatsen in het plangebied die in het najaar van 2016 worden afgebroken of gerenoveerd. Het compensatiegebied bevat voldoende groenelementen en is daarom ook geschikt als foerageergebied voor Huismus. Bovendien worden de toekomstige nieuwbouwwoningen binnen het plangebied in de loop van 2017 en 2018 eveneens voorzien van vogelvides. Daardoor behouden de betreffende Huismussen een ononderbroken beschikbaarheid van verblijfplaatsen en foerageergebied en is het te verwachten dat de populatie binnen de wijk Vlietzone behouden blijft. Er kan daarom worden aangenomen dat ook voor de lange termijn ruim voldoende verblijfplaatsen voor deze soort beschikbaar zijn.

Gierzwaluw

Voor aanvang van het broedseizoen van 2016 wordt een aantal (niet te slopen/renoveren) woningen voorzien van 15 speciale dakpannen voor Gierzwaluw (paragraaf H). Hierbij wordt gekozen voor een locatie dichtbij de te verwijderen nestplaatsen (bijvoorbeeld in de huizen in de Timorstraat, zie figuur 7). Deze alternatieve voorzieningen zijn gedurende het broedseizoen van 2016 beschikbaar voor Gierzwaluwen, zodat ze aan deze nieuwe nestplaatsen kunnen wennen, voordat in het najaar van 2016 de nesten in de te slopen/renoveren woningen worden verwijderd. Gezien het relatief grote aantal van deze alternatieve nestplaatsen kan worden aangenomen dat de populatie die in 2014 binnen het plangebied aanwezig is, niet in omvang zal afnemen. Bovendien worden ook de nieuwbouwwoningen of gerenoveerde woningen binnen het plangebied voorzien van dergelijke pannen, die door Gierzwaluwen in 2017 of 2018 kunnen worden ingenomen.

Gewone dwergvleermuis

In paragraaf H is beschreven dat de kortetermijneffecten ten aanzien van Gewone dwergvleermuis beperkt zijn door de tijdige realisatie van voldoende alternatieve verblijfplaatsen in de vorm van vleermuiskasten. Omdat in de beoogde woningen binnen het plangebied permanente verblijfplaatsen worden gerealiseerd in de spouw, zijn er voor de lange termijn geen belangrijke negatieve effecten te verwachten ten aanzien van Gewone dwergvleermuis. Daarom komt de gunstige staat van instandhouding van de soort binnen het plangebied niet in gevaar.

J. Verantwoording van de effectstudie

De effectstudie is uitgevoerd door Altenburg & Wymenga. De rapportages die zijn opgesteld in verband met effecten op de ecologie van het plangebied, zijn genoemd in paragraaf G en de literatuurlijst van dit Activiteitenplan. De veldgegevens zijn verzameld volgens de daarvoor geldende kwaliteitscriteria (Netwerk Groene Bureaus, zie paragraaf G en N).

K. Overheidsinstantie die al toestemming heeft verleend

Er is geen sprake van een eerder verleende natuurgerelateerde toestemming door een overheidsinstantie.

L. Huidige situatie plangebied

Het plangebied bestaat uit een deel van de woonwijk Vlietzone en het bevat huizenblokken en openbaar groen. Binnen het plangebied staan opgaande begroeiingen, waarvan de bomen een maximale stamdiameter hebben van circa 30 cm. Een aantal voor- en achtertuinen bevat eveneens opgaande begroeiing en kleine vijvers.

Figuur 3. Locaties aangetroffen nestplaatsen Huismus in en nabij het plangebied.

Figuur 4. Ligging aangetroffen nestplaatsen Gierzwaluw in en nabij het plangebied.

Figuur 5. Ligging balts-/paarverblijfplaatsen van Gewone dwergvleermuis in het plangebied.

M. Positie van de uitvoeringslocaties ten opzichte van natuurgebieden

De af te breken of te renoveren gebouwen staan binnen een woonwijk van Leeuwarden, en zijn dus afgeschermd en relatief ver verwijderd van andere natuurgebieden. Het plangebied ligt op ongeveer 3 km afstand van het Natura 2000-gebied Groote Wielen. Dit gebied is aangewezen als Natura 2000-gebied voor onder andere de Meervleermuis. Uit het vleermuisonderzoek van Stoker & de Vries (2015) komt naar voren dat er geen Meervleermuizen voorkomen in het plangebied. Er is daarom geen ecologische relatie tussen het plangebied en het Natura 2000-gebied Groote Wielen. In de omgeving van het plangebied liggen geen gebieden met andere vormen van natuurbescherming (zoals gebieden van de Provinciale Ecologische Hoofdstructuur en aangewezen gebieden voor foeragerende ganzen tijdens de winter en weidevogels en/of gebieden met een gemeentelijke natuurbestemming).

N. Verspreiding van beschermde soorten

Verspreiding van beschermde soorten in het plangebied

De resultaten van het onderzoek naar de verspreiding van wettelijk beschermde soorten staan in A&W-notitie 2234 (Stoker & de Vries 2015), namelijk in Hoofdstuk 4. Die resultaten zijn te vinden in de volgende paragrafen van dat hoofdstuk:

Vleermuizen : paragraaf 3.1 pagina 6
Gierzwaluw: paragraaf 3.2 pagina 9
Huismus: paragraaf 3.3 pagina 9

De inventarisatieresultaten zijn ingetekend in de kaarten van het plangebied (figuur 3 t/m 5).

Verspreiding van beschermde soorten buiten het plangebied

Huismus & Gierzwaluw

Zowel Huismus en Gierzwaluw komen met relatief hoge dichtheden in Leeuwarden en omgeving voor (zie www.sovon.nl, Biezenaar & Miedema 2011), zodat kan worden aangenomen dat beide soorten relatief algemeen zijn in de oude wijken in de omgeving van het plangebied.

Gewone dwergvleermuis

De Gewone dwergvleermuis is één van de meest algemene vleermuissoorten van Nederland (Limpens *et al.* 1997). De soort is in een flink aantal kilometerhokken in en rond het plangebied waargenomen (Melis 2012), zodat ervan uit kan worden gegaan dat de soort ook in de stad Leeuwarden als algemeen kan worden beschouwd.

O. Verantwoording verspreidingsinformatie

Zie de paragrafen G, J en N.

P Maatregelen om schade te voorkomen of te beperken (mitigatie)

Huismus

De ingrepen worden buiten de kwetsbare perioden van Huismus gestart, in dit geval de broedperiode. De broedperiode is van april t/m augustus. Daaraan wordt voldaan door de uitvoering van de werkzaamheden van de woningen met mussen in september 2016 of later aan te vangen. Tijdens de uitvoering van de werkzaamheden zijn er geen bewoonde nesten van Huismus binnen het plangebied en vindt er geen verstoring plaats van broedende Huismussen in de omgeving van het plangebied.

Gierzwaluw

De ingrepen worden buiten de kwetsbare perioden van Gierzwaluw gestart, in dit geval de broedperiode. De broedperiode is van mei t/m juli, met soms een uitloop tot in augustus. Daaraan wordt voldaan door de uitvoering van de werkzaamheden aan de gebouwen met Gierzwaluwen in de maand augustus 2016 of later aan te vangen. Tijdens de uitvoering van de werkzaamheden zijn er geen bewoonde nesten van Gierzwaluw binnen het plangebied en vindt er geen verstoring plaats van broedende Gierzwaluwen in de omgeving van het plangebied.

Gewone dwergvleermuis

De aanwezigheid van verblijfplaatsen van vleermuizen leidt bij afbraak of renovatie van de betreffende woningen tot de noodzaak tot deze ontheffingsaanvraag met de daaraan gekoppelde mitigerende en compenserende maatregelen (paragraaf Q). De mitigerende maatregelen ten aanzien van vleermuizen zijn conform de soortenstandaard van Gewone dwergvleermuis en kunnen als volgt worden geformuleerd:

- De afbraak of renovatie van de woningen met vleermuisverblijfplaatsen vindt plaats zodra ontheffing is verleend. Hierbij is het werk gepland na afloop van de baltsperiode en voordat de winterverblijfplaatsen worden bezet. Dit betekent dat de werkzaamheden worden uitgevoerd gedurende de maanden april t/m juli. Daardoor vindt geen verstoring plaats van verblijfplaatsen van deze soort tijdens de perioden van balts en winterrust van vleermuizen.
- Enige tijd (minimaal twee weken) voorafgaand aan de sloop/renovatie van de woningen met vleermuisverblijfplaatsen, worden de (eventueel) aanwezige verblijfplaatsen ongeschikt gemaakt, namelijk door het plaatselijk verwijderen van dakbedekkingen, het plaatselijk openen van (de bovenzijden van) spouwmuren en het openzetten van ramen. Deze maatregel is erop gericht om de tocht in het woonhuis te vergroten, vooral in de ruimtes waar verblijfplaatsen van vleermuizen aanwezig kunnen zijn. Doordat reeds in het najaar van 2015 alternatieve verblijfplaatsen van Gewone dwergvleermuis zijn gerealiseerd, hebben eventueel aanwezige vleermuizen binnen de weken voorafgaand aan de sloop/renovatie voldoende gelegenheid om de betreffende woningen te verlaten en andere verblijfplaatsen in de omgeving op te zoeken (zie paragraaf Q).
- Na deze voorbereidende werkzaamheden wordt een controle uitgevoerd op aanwezigheid van Gewone dwergvleermuis. Dit vindt plaats met nachtelijk veldonderzoek met behulp van batdetectors. Indien vleermuizen worden aangetroffen, dan is het de bedoeling om vooraf aan de werkzaamheden nog aanvullende maatregelen uit te voeren, bijvoorbeeld het nog verder openen van spouwmuren. Door deze maatregelen wordt voorkomen dat op het moment van de werkzaamheden vleermuizen binnen het gebouw aanwezig zijn.
- De werkzaamheden worden gelijktijdig per huizenblok uitgevoerd om zo veel mogelijk hervestiging van vleermuizen te voorkomen.
- Na deze voorbereidende werkzaamheden vinden de definitieve sloopwerkzaamheden plaats.
- De werkzaamheden worden opgenomen in het ecologisch werkprotocol en staan onder ecologische begeleiding van een deskundige op het gebied van Gewone dwergvleermuis.

Q. Maatregelen om onvermijdelijke schade te herstellen (compensatie)

Huismus

Vervangende nestplaatsen buiten het plangebied

Een belangrijke compenserende maatregel is het vooraf realiseren van voldoende alternatieve nestplaatsen in de omgeving van het plangebied. Deze zijn van belang gedurende de periode waarin de woningen in het plangebied worden afgebroken/gerenoveerd en de nieuwbouw wordt uitgevoerd.

Huismus gebruikt de nestplaats uiteraard tijdens de broedperiode, maar ook gedurende de andere maanden van het jaar (hoewel dan de nestbinding aanzienlijk kleiner kan zijn). Vanwege het jaarronde gebruik is het daarom van belang om in de omgeving van de te slopen/renoveren woningen ruim voorafgaand aan de werkzaamheden al vogelvides te plaatsen. Daardoor hebben de Huismussen in de huidige woningen, reeds voordat de werkzaamheden starten, voldoende gelegenheid om deze nieuwe nestplaatsen te gaan gebruiken.

In de Soortenstandaard Huismus (ministerie van EZ, 2011) staan aanwijzingen die van belang zijn voor het realiseren van dergelijke alternatieve verblijfplaatsen. Daarin staat dat voor deze soort de compensatie dient plaats te vinden in verhouding van 1 : 2. Dat betekent dat voor elke verblijfplaats die verloren gaat, 2 alternatieve verblijfplaatsen nodig zijn.

De aangetroffen nestplaatsen van Huismus binnen het plangebied bevinden zich vrijwel alle onder de onderste dakpannen van de huidige woningen. De alternatieve nestplaatsen kunnen overeenkomstig zijn. In de genoemde Soortenstandaard zijn vogelvides beschreven. Deze zijn ontworpen om ze onder de onderste dakpannen aan te brengen zonder dat er sprake is van belangrijke bouwtechnische nadelen.

Binnen het plangebied zijn 18 verblijfplaatsen van Huismus aangetroffen. De compenserende maatregel ten aanzien van dat aantal betekent de plaatsing van minimaal 36 alternatieve nestplaatsen. In een vogelvide kunnen 2 (soms 3) nestplaatsen ontstaan. Er dienen dus minimaal 18 vogelvides te worden geplaatst aan niet te slopen/renoveren woningen nabij het plangebied, namelijk in de wijkdelen ten zuiden van het plangebied (figuur 6). De plaatsing van vogelvides aan deze woningen moet plaatsvinden ruim voordat de werkzaamheden binnen het plangebied starten. Daarom worden de vogelvides al in het najaar van 2015 geplaatst. Daardoor heeft Huismus voldoende gelegenheid om vooraf aan de broedperiode deze nestplaatsen in te nemen. De sloop/renovatie vindt dan plaats na het broedseizoen van 2016, zodat de dieren gedurende één broedseizoen van tevoren aan de alternatieve nestplaatsen zijn gewend.

Vervangende nestplaatsen binnen het plangebied

Er worden ook compenserende maatregelen uitgevoerd op de locaties van de huidige nestplaatsen. Dit kan worden gerealiseerd om aan de nieuwe woningen binnen het plangebied eveneens een aantal vogelvides (bijvoorbeeld ook 18 stuks) te plaatsen, zodat daar na realisatie ook weer verblijfplaatsen van deze soort beschikbaar zijn. De verwachting is dat deze nieuwe woningen met nestplaatsen gedurende de jaren 2017 en 2018 gereed zijn.

Gierzwaluw

Er wordt uitgegaan van 3 nestplaatsen van Gierzwaluw binnen het plangebied (paragraaf N) die door de initiatiefnemer zullen worden gecompenseerd. Er dient te worden uitgegaan van een compensatie van 1 : 5, wat betekent dat voor elk nest dat verloren gaat, 5 alternatieve nestplaatsen worden gerealiseerd. In totaal worden dus 15 alternatieve nestplaatsen gerealiseerd.

Omdat de huidige verblijfplaatsen in het plangebied zich onder dakpannen bevinden, kan de compensatie worden uitgevoerd in de vorm van speciale dakpannen voor Gierzwaluw. Dit kan worden gerealiseerd door het plaatsen van 15 speciale dakpannen voor Gierzwaluw. In de Soortenstandaard Gierzwaluw (Ministerie van EZ, 2011) staan alle aanwijzingen die nodig zijn voor de realisatie van deze alternatieve nestplaatsen, zoals over de locaties en onderlinge afstanden tussen deze dakpannen. Het is het voornemen om de dakpannen voor aanvang van het broedseizoen van 2016 te realiseren in een aantal woningen vlak ten zuiden van het plangebied (zie figuur 7).

Er worden ook compenserende maatregelen uitgevoerd op de locaties van de huidige nestplaatsen. Dit kan worden gerealiseerd om aan de nieuwe woningen binnen het plangebied eveneens 15 dakpannen voor Gierzwaluwen te plaatsen, zodat daar na realisatie ook weer verblijfplaatsen van deze soort beschikbaar zijn. De verwachting is dat deze nieuwe woningen met nestplaatsen gedurende de jaren 2017 en 2018 gereed zijn.

Gewone dwergvleermuis

Buiten en nabij het plangebied worden in het najaar van 2015 tijdelijke alternatieve verblijfplaatsen voor Gewone dwergvleermuis aangebracht, die zullen bestaan uit platte houten kasten aan bomen en woningen. Deze zijn geschikt als balts-/paarplaats en zomerverblijfplaats voor Gewone dwergvleermuis. Het aantal te plaatsen kasten is 12, omdat in het plangebied 3 verblijfplaatsen van Gewone dwergvleermuis zijn vastgesteld. De locaties waar deze alternatieve verblijfplaatsen worden gerealiseerd, zijn aangegeven in figuur 8.

Er worden ook compenserende maatregelen uitgevoerd op de locaties van de huidige verblijfplaatsen. Hiertoe worden permanente verblijfplaatsen gerealiseerd in spouwmuren, of worden speciale dakpannen gebruikt, zodat daar na realisatie ook weer verblijfplaatsen voor deze soort beschikbaar zijn. De verwachting is dat deze nieuwe woningen met verblijfplaatsen gedurende de jaren 2017 en 2018 gereed zijn.

R. Tijdstip en locatie mitigerende en compenserende maatregelen

Zie hiervoor onder P en Q de betreffende mitigerende en compenserende maatregelen.

Figuur 6. Locatie waar alternatieve nestplaatsen worden gerealiseerd ten behoeve van Huismussen (rode omkadering).

Figuur 7. Locatie waar alternatieve nestplaatsen worden gerealiseerd ten behoeve van Gierzwaluwen (rode omkadering).

Figuur 8. Locaties waar alternatieve verblijfplaatsen worden gerealiseerd ten behoeve van Gewone dwergvleermuizen (rode omkadering).

S. Beschrijving alternatieven

Sloop, renovatie en nieuwbouw is noodzakelijk om te kunnen voldoen aan de huidige bouw- en woonnormen, zodat de wijk weer leefbaar wordt. Er zijn geen mogelijkheden om de herinrichting uit te voeren zonder werkzaamheden die eventueel aanwezige verblijfplaatsen van Gewone dwergvleermuizen en jaarrond beschermde nesten van Huismus en Gierzwaluw verstoren. Om deze redenen zijn er ten aanzien van de aard en de planning van het herinrichtingsproject geen alternatieven beschikbaar.

Door het uitvoeren van de mitigerende en compenserende maatregelen (de paragrafen P en Q) wordt in optimale zin voorkomen dat ten aanzien van Gewone dwergvleermuis, Gierzwaluw en Huismus ernstig negatieve effecten optreden. Het verminderen van de aard en omvang van deze maatregelen kan leiden tot minder gunstige resultaten. Het uitbreiden van de aard en omvang van deze maatregelen zullen naar verwachting niet leiden tot gunstiger resultaten. Om deze redenen zijn er geen alternatieven beschikbaar ten aanzien van de mitigerende en compenserende maatregelen die betrekking hebben op vleermuizen.

T. Beschrijving zorgvuldig handelen

Zoals in paragraaf N is beschreven, zijn het plangebied ecologisch onderzocht op de aanwezigheid van beschermde soorten. Er is onderzoek gedaan naar het belang van het plangebied voor verblijfplaatsen van Gewone dwergvleermuis, Huismus en Gierzwaluw. Vervolgens zijn mitigerende en compenserende maatregelen vastgesteld, die zullen worden opgenomen in het herinrichtingsplan. Er wordt ontheffing ten aanzien van Huismus, Gierzwaluw en Gewone dwergvleermuis aangevraagd volgens de Flora- en faunawet.

In de paragrafen P en Q is beschreven op welke wijze negatieve effecten op Gewone dwergvleermuis, Huismus en Gierzwaluw zo goed mogelijk worden beperkt. De activiteiten ten aanzien van het project, en zeker de mitigerende en compenserende maatregelen ten aanzien van deze soorten, staan onder ecologische begeleiding van ter zake kundige medewerkers van Altenburg & Wymenga. Er worden ecologische werkprotocollen opgesteld die een centrale rol zullen spelen tijdens de beoogde afbraak van de gebouwen.

U. Dwingende reden van groot openbaar belang

Het herinrichtingsproject is gericht op een spoedige verbetering van de woonomgeving in de wijk Vlietzone, waarbij een relatief groot aantal woningen is betrokken (zie Inleiding en paragraaf E). Dit betreft een algemeen en breed maatschappelijk langetermijnbelang. Om die reden is hier sprake van 'een dwingende reden van groot openbaar belang'.

Literatuur

- Biezenaar, P. & H. Miedema 2011. Ecologische Basiskaart gemeente Leeuwarden. A&W-rapport 1466. Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek bv, Feanwâlden
- Limpens, H.J.G.A., K. Mostert & W. Bongers (eds.) 1997. Atlas van de Nederlandse Vleermuizen. Onderzoek naar verspreiding en ecologie. Stichting Uitgeverij Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging, Utrecht.
- Melis, J. 2012. Werkatlas Zoogdieren van Friesland. Januari 2012. Zoogdieratlas Friesland.
- Stoker, O. 2014. Ecologische beoordeling gedeeltelijke herinrichting Vlietzone, Leeuwarden. A&W-notitie NWKA2014/2. Altenburg & Wymenga bv, Feanwâlden.
- Stoker, O. & E.W. de Vries 2015. Resultaten aanvullend onderzoek vleermuizen, jaarrond beschermde nestplaatsen en Steenmarter in Vlietzone e.o. in Leeuwarden. A&W-notitie 2234. Altenburg & Wymenga bv, Feanwâlden.

Aanvulling aanvraag Ontheffing Flora- en faunawet - Ruimtelijke ingrepen (formuliernummer 5190015295553), betreffende het project 'Herinrichting wijk Vlietzone te Leeuwarden'.

Deze memo is een reactie op de vragen die u op 25 juni 2015 per telefoon en email heeft gesteld over de ontheffingsaanvraag 'Herinrichting wijk Vlietzone te Leeuwarden'. Mocht u nog aanvullende vragen of opmerkingen hebben, dan kunt u zich wenden tot de contactpersoon zoals vermeld in de ontheffingsaanvraag.

1. Belang e (dwingende reden van groot openbaar belang) is summier onderbouwd. Dit dient beter te worden onderbouwd.

De wijk Vlietzone bestaat uit vooroorlogse woningen. Bij veel woningen is er sprake van achterstallig onderhoud en verouderde bouwconstructies. Zo ontbreekt het in de woningen aan goede isolatie en ventilatie. Dit heeft ertoe geleid dat veel huizen te leiden hebben van schimmel en vocht, waardoor in veel huizen een ongezonde leefomgeving is ontstaan. Ook is de indeling van de huizen verouderd, waardoor ze niet voldoen aan de moderne eisen inzake wooncomfort en brandveiligheid. Deze situatie is ongewenst en dient daarom op relatief korte termijn te worden verbeterd. Naar aanleiding hiervan is door de initiatiefnemer een sloop- en renovatieplan opgesteld en voorgesteld aan bewoners en de gemeente Leeuwarden. Inmiddels is het plan goedgekeurd door de gemeente Leeuwarden. Ook wordt het plan gedragen door de bewoners.

2. Belang van de ingreep dient te worden uitgebreid

Aanvullend vragen wij de ontheffing ook aan voor belang j (ruimtelijke inrichting of ontwikkeling).

3. Ten aanzien van Huismus is het nodig om de gefaseerde uitvoering van de werkzaamheden en de compenserende maatregelen in ruimte en tijd nader te specificeren

In onderstaande tabel zijn de werkzaamheden en de compenserende maatregelen in ruimte en tijd nader uitgewerkt. Het is op dit moment niet duidelijk of de eerste werkzaamheden in het oostelijk of westelijk deel van het plangebied aanvangen. Onzes inziens is dit voor de effecten en beoordeling niet relevant.

september 2015	Aanbrengen van 18 vogelvides in het rood omkaderde gebied van figuur 6 (zie vraag 6)
september 2016 t/m september 2017	Aanvang sloop en renovatie eerste helft van het huizenbestand
september 2017	Aanbrengen van 9 vogelvides in het gerenoveerde deel van de huizen
september 2017 t/m september 2018	Aanvang sloop en renovatie in tweede helft van het huizenbestand
september 2018	Aanbrengen van 9 vogelvides in het gerenoveerde deel van de huizen

4. In het activiteitenplan is niet aangegeven waar in het plangebied wordt gesloopt en waar er sprake is van renovatie. Dit dient nader te worden gespecificeerd. Ook dienen de renovatiewerkzaamheden beter te worden omschreven en worden aangegeven en of er in dat geval mogelijkheden zijn voor extra mitigerende maatregelen

Op dit ogenblik is het niet bekend welke huizen en/of huizenblokken worden gesloopt en welke gerenoveerd. Om deze reden is in de ontheffingsaanvraag uitgegaan van een 'worst case' scenario, waarbij er sprake is van verlies van alle verblijfplaatsen van de soorten waarvoor de ontheffing is aangevraagd.

Overigens zijn bij het uitvoeren van renovatiewerkzaamheden geen mogelijkheden voor het nemen van extra mitigerende maatregelen dan in de ontheffingsaanvraag al zijn voorgesteld. Hiervoor zal de renovatie te ingrijpend zijn en wat betreft effecten overeenkomen met die van het uitvoeren van

sloopwerkzaamheden. In de praktijk zal de renovatie bestaan uit het verwijderen van het bestaande dak en de betimmeringen langs en boven de muren. Dit betekent dat ook bij sanering alle verblijfplaatsen van mussen, gierzwaluwen en vleermuizen verloren zullen gaan.

5. Komen er in het plangebied ook winterverblijfplaatsen van Gewone dwergvleermuis voor? Zijn er verblijfplaatsen van Meervleermuis aangetroffen?

Tijdens het aanvullende veldonderzoek zijn geen zomerverblijfplaatsen en geen grote concentraties paarverblijfplaatsen van Gewone dwergvleermuis aangetroffen. Het is dan ook aannemelijk dat het plangebied niet jaarrond wordt gebruikt en er geen winterverblijfplaatsen van Gewone dwergvleermuis aanwezig zijn.

In de ecologische beoordeling van bijlage 1 wordt aangegeven dat er in het plangebied *potentieel* geschikte verblijfplaatsen aanwezig zijn van Meervleermuis. Dit betekent niet dat er ook daadwerkelijk verblijfplaatsen aanwezig zijn. Wel geeft het rapport aan dat hier aanvullend onderzoek naar moet worden uitgevoerd. Dit aanvullende veldonderzoek is reeds uitgevoerd en de resultaten zijn beschreven in bijlage 2. Tijdens dit aanvullende onderzoek zijn geen verblijfplaatsen van Meervleermuis aangetroffen.

6. Met betrekking tot Huismus: de afstand van het plangebied tot het gebied waar alternatieve verblijfplaatsen worden gerealiseerd is maximaal 200 meter. Dit dient bij voorkeur te worden teruggebracht tot ongeveer 100 meter.

In de Soortenstandaard (RVO maart 2014) van de Mus wordt voor de vervangende nestplaatsen een afstand van 200 meter aangehouden van de oorspronkelijke verblijfplaatsen. Het gebied dat door ons is aangewezen (zie figuur 6 in het activiteitenplan) voldoet hieraan.

Aanvulling aanvraag Ontheffing Flora- en faunawet - Ruimtelijke ingrepen (formuliernummer 5190015295553), betreffende het project 'Herinrichting wijk Vlietzone te Leeuwarden'.

Deze memo is een reactie op de vragen die u op 31 juli 2015 per brief heeft gesteld over de ontheffingsaanvraag 'Herinrichting wijk Vlietzone te Leeuwarden'. Mocht u nog aanvullende vragen of opmerkingen hebben, dan kunt u zich wenden tot de contactpersoon zoals vermeld in de ontheffingsaanvraag.

1. Verzoek voor een uitgebreidere beschrijving van de dwingende redenen van groot openbaar belang

De activiteiten maken deel uit van een herstructureringsproject in de wijk Vlietzone. Dit is een van de aandachtswijken in de stad Leeuwarden, waar gemeente, woningcorporaties en bewoners nauw samenwerken om de wijk op een hoger plan te tillen, waardoor deze weer aantrekkelijk wordt voor bewoners. Het project is van belang voor huurders, de wooncorporatie en de gemeente. Zoals in een eerder antwoord reeds is aangegeven, heerst in veel huizen een ongezonde leefomgeving. Ook is de indeling van de huizen verouderd, waardoor ze niet voldoen aan de moderne eisen inzake wooncomfort en brandveiligheid. Daarnaast is bouwkundige staat van de woningen sterk verouderd en een renovatie zal qua investering buitenproportioneel zijn. Ook na een dergelijke upgradering van de woning zal de woning niet voldoen aan de huidige wensen en eisen ten aanzien van (onder andere) brandveiligheid, geluidsoverlast, toegankelijkheid en indeling. Er is daardoor een kwaliteitsslag nodig die zal bestaan uit de afbraak van de huidige woningen en het realiseren van vervangende nieuwbouw.

U vraagt in uw brief van 13 juli 2015 om een onderbouwing in de vorm van een vastgesteld (ruimtelijk) plan of beleidsstuk. Wij kunnen u meedelen dat er aan de basis van dit project geen bestuurlijk besluit ten grondslag ligt. Ook is er geen vastgesteld beleidsplan. Projecten zoals onderstaande worden in Leeuwarden veelal ontwikkeld en gedragen door wijkpanels, bewonerswerkgroepen en woningcorporaties in samenwerking en met ondersteuning van de gemeente Leeuwarden. In die zin kan ik u verwijzen naar de website van de gemeente Leeuwarden (<http://www.leeuwarden.nl/wijk/vlietzone>). Wel kunnen wij u een document leveren dat opgesteld is door de bewonersvereniging van de wijk Vlietzone, waarin de problematiek en de herinrichting van de wijk wordt beschreven en gedocumenteerd. Dit document sturen wij u als bijlage bij deze notitie toe.

De belangen van de Flora- en faunawet die hier gelden, zijn ruimtelijke ontwikkeling, Volksgezondheid of openbare veiligheid en Dwingende redenen van groot openbaar belang. Het belang volgens de Habitatrichtlijn zijn Volksgezondheid of openbare veiligheid en Dwingende redenen van groot openbaar belang. Zie ook paragraaf S (alternatievenafweging) paragraaf U (dwingende reden) van groot openbaar belang) voor een onderbouwing hiervan.

2. Aanvulling aanvraag ontheffing voor verbodsbepaling verstoren

Als aanvulling op de oorspronkelijke ontheffingsaanvraag, vragen wij ook ontheffing aan voor de verbodsbepaling 'verstoren', zoals genoemd in artikel 11 van de Flora- en faunawet.

3. Toelichting over de aanwezigheid van winterverblijfplaatsen

Ook wij stellen vast dat er in de diverse documenten tegenstrijdig is omgegaan met het aspect winterverblijfplaats. In de notitie van 16 juli 2015 wordt meegedeeld dat er geen winterverblijfplaatsen aanwezig zijn, terwijl in het aanvullende veldonderzoek van 7 januari 2015 er sprake is van drie paarverblijfplaatsen die *'hoogstwaarschijnlijk jaarrond worden gebruikt'*.

Wij zijn van mening dat het aanvullende veldonderzoek van 7 januari 2015 de meest betrouwbare uitspraken doet over de aanwezigheid van verblijfplaatsen van vleurmuizen in het gebied. In het rapport wordt gesteld dat *'op basis van de informatie uit de Soortenstandaard (Dienst Regelingen 2011c) en de waarnemingen in het voor- en najaar wordt geconcludeerd dat de drie balts-/paarverblijfplaatsen van Gewone dwergvleermuis in het plangebied aanwezig zijn, die hoogstwaarschijnlijk jaarrond worden gebruikt door één of enkele exemplaren'*.

Dit betekent dat wij nu uitgaan van de aanwezigheid van drie winterverblijfplaatsen van Gewone dwergvleermuis in het plangebied. Uitgaande van dit gegeven stellen wij, als aanscherping en

Figuur 1. Gebied (binnen rode lijn) waar gelijkwaardige huizen als in het plangebied aanwezig zijn en waar geschikte winterverblijfplaatsen gevonden kunnen worden voor Gewone dwergvleermuis.

aanvulling op de oorspronkelijke ontheffingsaanvraag (zie Activiteitenplan 16 april 2015), de volgende maatregelen voor om de functionaliteit van het gebied voor vleermuizen te waarborgen:

- De afbraak of renovatie van de woningen met vleermuisverblijfplaatsen vindt plaats zodra ontheffing is verleend. Omdat er tijdig tijdelijke voorzieningen voor balts/paarplaatsen worden gerealiseerd (najaar 2015), kunnen de werkzaamheden al in de maand september 2016 aanvangen. Voorafgaand aan de sloop/renovatiwerkzaamheden worden de woningen ongeschikt gemaakt voor baltsende en overwinterende vleermuizen. Dit vindt plaats conform de aanbevelingen in de Soortenstandaard Gewone dwergvleermuis. (Zie voor details het Activiteitenplan).
- Het aanbieden van tijdelijke winterverblijfplaatsen is niet mogelijk. In de omgeving van het plangebied zijn echter gelijkwaardige huizen aanwezig die voldoende alternatieven bieden voor vleermuizen om te overwinteren. Het gaat om de huizen in de nabijgelegen Timorstraat en Delistraat. In figuur 1 is de ligging van deze huizen aangegeven. Deze zullen zowel gedurende fase 1 als fase 2 (zie schema hieronder) beschikbaar zijn als winterverblijfplaats. Ook de huizen binnen het plangebied die gedurende fase 1 niet worden gesloopt/gerenoveerd zijn dan potentieel nog steeds geschikt als winterverblijfplaats.
- Het realiseren van extra compensatie in de vorm van voorzieningen in de nieuwbouwwoningen, door het aanbrengen van open stootvoegen in de kopgevels van de nieuwe/gerenoveerde woningen, zodanig dat ze mede ook geschikt zijn als winterverblijfplaats voor de vleermuizen. Gedurende de sloop/renovatiwerkzaamheden in fase 2 (zie onderstaand schema) zijn de voorzieningen voor vleermuizen in de nieuwbouw van fase 1 gereed. Deze nieuwe permanente (winter)verblijfplaatsen kunnen dan worden gebruikt door vleermuizen uit het gebied van fase 2. Bovendien blijven de huidige woningen in de nabijgelegen Timorstraat en Delistraat (figuur 1) staan als potentiële huisvesting voor de vleermuizen.
- De sloop en renovatie vindt gefaseerd plaats volgens onderstaand schema:

september 2015	Aanbrengen alternatieve tijdelijke balts/paarverblijfplaatsen Gewone dwergvleermuis
oktober 2015 t/m augustus 2016	Gewenningsperiode vleermuizen alternatieve tijdelijke balts/paarverblijfplaats
september 2016	In de eerste helft van het huizenbestand (fase 1) worden de verblijfplaatsen ongeschikt gemaakt voor baltsende en overwinterende vleermuizen
september 2016 t/m september 2017	Aanvang sloop en renovatie fase 1. Aanbrengen van permanente verblijfplaatsen (paar- en winterverblijfplaatsen) in gerenoveerde of nieuw gebouwde woningen
september 2017	In de tweede helft van het huizenbestand (fase 2) worden de verblijfplaatsen ongeschikt gemaakt voor baltsende en overwinterende vleermuizen
september 2017 t/m september 2018	Aanvang sloop en renovatie fase 2. Aanbrengen van permanente verblijfplaatsen (paar- en winterverblijfplaatsen) in gerenoveerde of nieuw gebouwde woningen

> Retouradres Postbus 19530 2500 CM Den Haag

ONTVANGEN 10 DEC. 2015

Elkien
De Opslach 69
8448 GV HEERENVEEN

Rijksdienst voor
Ondernemend Nederland

Postbus 19530
2500 CM Den Haag
mijn.rvo.nl

T 088 042 42 42
ffwet@rvo.nl

Onze referentie
Aanvraagnummer
5190015295553

Kenmerk
FF/75C/2015/0160.toek.ab

Bijlagen
3

Datum 8 december 2015
Betreft Toekenning ontheffing
Ruimtelijke ingrepen

Geachte heer/mevrouw,

Naar aanleiding van uw verzoek van 16 april 2015 en de aanvullingen hierop van 16 juli 2015, 14 augustus 2015, 12 november 2015 en 26 november 2015, geregistreerd onder aanvraagnummer 5190015295553, om één ontheffing als bedoeld in artikel 75 van de Flora- en faunawet te krijgen, deel ik u het volgende mee.

Hierbij ontvangt u de ontheffing die u heeft aangevraagd, van de verbodsbepalingen genoemd in artikel 11 van de Flora- en faunawet voor zover dit betreft het verstoren van nesten, holen of andere voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen van de gewone dwergvleermuis, gierzwaluw en de huismuis.

De aanvraag

De aanvraag heeft betrekking op de realisatie van het project "Herinrichting wijk Vlietzone te Leeuwarden", gelegen in de gemeente Leeuwarden. Het project betreft de vernieuwing van een woonwijk. De werkzaamheden bestaan uit de sloop van de huidige woningen, gevolgd door de bouw van nieuwe woningen. Ontheffing wordt gevraagd van de verbodsbepalingen genoemd in artikel 11 van de Flora- en faunawet voor wat betreft exemplaren van de gewone dwergvleermuis (*Pipistrellus pipistrellus*), gierzwaluw (*Apus apus*) en de huismuis (*Passer domesticus*), voor de periode van 1 augustus 2016 tot en met 31 december 2019.

Overwegingen

Wettelijk kader

Beschermde soorten

De gewone dwergvleermuis is een beschermde inheemse diersoort als bedoeld in artikel 4, lid 1, onder a, van de Flora- en faunawet. De gewone dwergvleermuis is tevens opgenomen in bijlage IV van de EU-Habitatrichtlijn, dier- en plantensoorten van communautair belang die strikt moeten worden beschermd.

De gierzwaluw en de huismus zijn beschermde inheemse diersoorten als bedoeld in artikel 4, lid 1, onder b, van de Flora- en faunawet. Voor vogels is alleen ontheffing nodig indien het nest valt onder de bescherming van artikel 11 van de Flora- en faunawet. Hieronder is dit nader toegelicht.

Verbodsbepalingen

Op grond van artikel 11 van de Flora- en faunawet is het verboden om nesten, holen of andere voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen van beschermde inheemse diersoorten te beschadigen, te vernielen, uit te halen, weg te nemen of te verstoren.

Voortplantings- of vaste rust of verblijfplaatsen

Tot voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen als bedoeld in artikel 11 van de Flora- en faunawet worden locaties gerekend waarin zich kraamkolonies, paarverblijven, overwinteringsplaatsen en verblijven van groepen mannetjes bevinden, afhankelijk van de soort. Essentiële migratie- en vliegroutes en foerageergebieden die van belang zijn voor de instandhouding van een voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaats van de soort op populatieniveau, vallen hier ook onder. Daarnaast vallen ook tijdelijke, seizoensgebonden, verblijfplaatsen (bijvoorbeeld holen) of standplaatsen die van belang zijn voor de gunstige staat van instandhouding van een soort op populatieniveau of per exemplaar hieronder.

Ontheffing

Op grond van artikel 75, lid 5, van de Flora- en faunawet worden ontheffingen slechts verleend wanneer er geen afbreuk wordt gedaan aan een gunstige staat van instandhouding van de soort. Op grond van artikel 75, lid 6, aanhef en onder c, wordt voor soorten genoemd op bijlage IV van de Habitatrichtlijn en de Vogelrichtlijn ontheffing slechts verleend wanneer er, naast de voorwaarde dat geen afbreuk wordt gedaan aan een gunstige staat van instandhouding van de soort, geen andere bevredigende oplossing bestaat en met het oog op andere, bij algemene maatregel van bestuur aan te wijzen, belangen. De belangen waarnaar verwezen wordt, zijn genoemd in artikel 2, lid 3 van het Besluit vrijstelling beschermde dier- en plantensoorten.

Instandhouding van de soorten

Gewone dwergvleermuis

De gewone dwergvleermuis is in het plangebied aangetroffen. Er zijn onder daken van woonhuizen drie paarverblijfplaatsen van de soort vastgesteld, die ook als winterverblijfplaatsen kunnen worden gebruikt. Door de werkzaamheden kunnen voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen van de gewone dwergvleermuis worden beschadigd, vernield en verstoord.

Om negatieve effecten van de werkzaamheden op de soort tot een minimum te beperken stelt u maatregelen voor zoals beschreven in de paragrafen P en Q van het bij de aanvraag gevoegde rapport "Activiteitenplan" van 16 april 2015 en de aanvulling daarop van 14 augustus 2015 (onder punt 3). De door u voorgestelde maatregelen zijn in grote lijnen voldoende. In tegenstelling tot hetgeen u concludeert in uw aanvulling van 16 juli 2015 is wel degelijk van belang dat in de eerste fase van het project de sloop- en bouwwerkzaamheden in het westelijk deel van het plangebied wordt opgestart. In het westelijk deel kunnen dan paaren winterverblijven worden gerealiseerd die beschikbaar zijn voordat met de sloopwerkzaamheden in het oostelijk deel wordt gestart. Ter aanscherping heb ik hiervoor in de ontheffing een aanvullend voorschrift opgenomen.

Met inachtneming van alle bovengenoemde maatregelen zorgt u vooraf voor voldoende alternatief dat in kwantiteit en kwaliteit overeenkomt met de huidige functionaliteit van de voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaats voor de aanwezige populatie van de gewone dwergvleermuis. De functionaliteit van de voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaats van de gewone dwergvleermuis blijft daarmee behouden.

Echter, ondanks deze maatregelen worden door het realiseren van de werkzaamheden voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen van de gewone dwergvleermuis verstoord. Immers, deze soort wordt gedwongen om de huidige verblijfplaats te verlaten en een alternatief te gaan zoeken. Door de werkzaamheden wordt het in artikel 11 van de Flora- en faunawet neergelegde verbod op het verstoren van de vaste rust- of verblijfplaats van de gewone dwergvleermuis derhalve overtreden, zodat voor die werkzaamheden een ontheffing is vereist. Daar de gewone dwergvleermuis wel in de omgeving aanwezig blijft, komt de gunstige staat van instandhouding niet in het geding.

In de directe omgeving van het plangebied zijn in de huidige situatie reeds alternatieven, inclusief alternatieve winterverblijven aanwezig. Bovendien worden tijdig voldoende alternatieve tijdelijke vleermuiskasten binnen een afstand van circa 60 meter gerealiseerd. Tevens wordt de nieuwbouw binnen het plangebied ter aanvulling voorzien van extra permanente verblijfslocaties voor de gewone dwergvleermuis. De gunstige staat van instandhouding van de gewone dwergvleermuis komt niet in gevaar, mits gewerkt wordt conform de door u voorgestelde maatregelen en volgens de overige in de ontheffing opgelegde voorschriften.

Vogels

Het nest van een vogel is de plaats of ruimte die een vogel gebruikt voor het leggen en uitbroeden van de eieren en, voor zover het geen nestvlieders betreft, het grootbrengen van de jongen. In de context van artikel 11 van de Flora- en faunawet moet onder nest ook de inhoud en de functionele omgeving daarvan, voor zover het broedsucces van vogels daarvan afhankelijk is, worden begrepen. Daartoe zijn alle activiteiten begrepen die het broedsucces negatief beïnvloeden of teniet doen. Artikel 11 van de Flora- en faunawet is gedurende het broedseizoen van toepassing op alle in gebruik zijnde nesten van vogels.

**Rijksdienst voor
Ondernemend Nederland**

Datum
8 december 2015

**Onze referentie
aanvraagnummer**
5190015295553

De meeste vogels maken elk broedseizoen een nieuw nest of zijn in staat een nieuw nest te maken en gebruiken hun nest niet als vaste rust- of verblijfplaats. Dergelijke nesten voor eenmalig gebruik genieten buiten het broedseizoen niet de bescherming van artikel 11 van de Flora- en faunawet.

Nesten van de gierzwaluw en de huismus vallen ook buiten het broedseizoen onder de definitie van 'vaste rust- of verblijfplaatsen' in artikel 11 van de Flora- en faunawet. Deze nesten zijn daarom, voor zover ze niet permanent verlaten zijn, jaarrond beschermd. Derhalve is, bij overtreding van de verbodsbepalingen, ontheffing nodig van artikel 11 van de Flora- en faunawet met betrekking tot de vaste rust- of verblijfplaatsen van deze soorten.

Gierzwaluw

De gierzwaluw is in het plangebied aangetroffen. Er zijn drie nestlocaties van de gierzwaluw onder daken van woonhuizen vastgesteld. Door de werkzaamheden kunnen voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen van de gierzwaluw worden beschadigd, vernield en verstoord.

Om negatieve effecten van de werkzaamheden op de soort tot een minimum te beperken stelt u maatregelen voor zoals beschreven in de paragrafen P en Q van het bij de aanvraag gevoegde rapport "Activiteitenplan" van 16 april 2015. De door u voorgestelde maatregelen met betrekking tot de gierzwaluw zijn in grote lijnen voldoende. De maatregelen dienen nog te worden uitgewerkt met betrekking tot de stand ten opzichte van de zon van de te plaatsen nestlocaties en uitvliegmogelijkheden. Ter aanscherping heb ik hiervoor in de ontheffing aanvullende voorschriften opgenomen.

Met inachtneming van alle bovengenoemde maatregelen zorgt u vooraf voor voldoende alternatief dat in kwantiteit en kwaliteit overeenkomt met de huidige functionaliteit van de voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaats voor de aanwezige populatie van de gierzwaluw. De functionaliteit van de voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaats van de gierzwaluw blijft daarmee behouden.

Echter, ondanks deze maatregelen worden door het realiseren van de werkzaamheden voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen van de gierzwaluw verstoord. Immers, de gierzwaluw wordt gedwongen om de huidige verblijfplaats te verlaten en een alternatief te gaan zoeken. Door de werkzaamheden wordt het in artikel 11 van de Flora- en faunawet neergelegde verbod op het verstoren van de vaste rust- of verblijfplaats van de gierzwaluw derhalve overtreden, zodat voor die werkzaamheden een ontheffing is vereist. Daar de gierzwaluw wel in de omgeving aanwezig blijft, gaat er geen wezenlijke invloed uit van deze verstoring.

Met betrekking tot de gierzwaluw worden tijdig voldoende alternatieve en geschikte nestlocaties gecreëerd. Bovendien worden binnen het plangebied nog 15 extra nestlocaties aangebracht. De gunstige staat van instandhouding van de gierzwaluw komt niet in gevaar, mits gewerkt wordt conform de door u voorgestelde maatregelen en volgens de overige in de ontheffing opgelegde voorschriften.

**Rijksdienst voor
Ondernemend Nederland**

Datum
8 december 2015

**Onze referentie
aanvraagnummer**
5190015295553

Huismus

De huismus is in het plangebied aangetroffen. Er zijn 18 verblijfslocaties van de huismus onder daken van woonhuizen vastgesteld. Door de werkzaamheden kunnen voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen van de huismus worden beschadigd, vernield en verstoord.

Om negatieve effecten van de werkzaamheden op de soort tot een minimum te beperken stelt u maatregelen voor zoals beschreven in de paragrafen P en Q van het bij de aanvraag gevoegde rapport "Activiteitenplan" van 16 april 2015, en de aanvulling daarop van 16 juli 2015 (onder punt 3). De door u voorgestelde maatregelen met betrekking tot de huismus zijn voldoende.

Met inachtneming van de door u voorgestelde maatregelen zorgt u vooraf voor voldoende alternatief dat in kwantiteit en kwaliteit overeenkomt met de huidige functionaliteit van de voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaats voor de aanwezige populatie van de huismus. De functionaliteit van de voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaats van de huismus blijft daarmee behouden.

Echter, ondanks deze maatregelen worden door het realiseren van de werkzaamheden voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen van de huismus verstoord. Immers, deze soort wordt gedwongen om de huidige verblijfplaats te verlaten en een alternatief te gaan zoeken. Door de werkzaamheden wordt het in artikel 11 van de Flora- en faunawet neergelegde verbod op het verstoren van de vaste rust- of verblijfplaats van de huismus derhalve overtreden, zodat voor die werkzaamheden een ontheffing is vereist. Daar de huismus wel in de omgeving aanwezig blijft, komt de gunstige staat van instandhouding niet in het geding.

Met betrekking tot de huismus worden tijdens het najaar van 2015 in de directe nabijheid van het plangebied, binnen 50 tot 150 meter van de huidige verblijfplaatsen in het plangebied, voldoende permanente alternatieve en geschikte nestlocaties in de vorm van 18 vogelvides gecreëerd. Bovendien voorziet het project ter aanvulling ook nog in het plaatsen van extra vogelvides binnen het plangebied, in de te realiseren nieuwbouw. De gunstige staat van instandhouding van de huismus komt niet in gevaar, mits gewerkt wordt conform de door u voorgestelde maatregelen en volgens de overige in de ontheffing opgelegde voorschriften.

Belang van de ingreep

U heeft ontheffing van verbodsbepalingen aangevraagd op grond van de belangen: 'de volksgezondheid of openbare veiligheid', 'dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard en voor het milieu wezenlijk gunstige effecten' en 'de uitvoering van werkzaamheden in het kader van ruimtelijke inrichting of ontwikkeling'.

De belangen 'de volksgezondheid of openbare veiligheid' en 'dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard en voor het milieu wezenlijk gunstige effecten' zijn niet van toepassing op uw project.

U heeft onvoldoende toegelicht en onvoldoende concreet aangegeven waarom van de, door u genoemde schimmelvorming, vochtproblemen en brandgevaarlijkheid, in zodanige mate sprake is dat daardoor de volksgezondheid of de openbare veiligheid in het geding is. U meldt dat het project tot doel heeft het creëren van een woningbestand dat qua indeling en opzet beter aansluit bij de huidige woonbehoefte. Maar u geeft niet aan om welke aanpassingen het dan precies gaat, en wat die nieuwe behoeften zijn. U levert ook geen rapportages van onderzoeken of beleidsstukken aan waaruit dit blijkt, en waarmee duidelijk kan worden gemaakt dat het project uitvoering is van (boven)locale, provinciale of landelijke overheidsdoelstellingen op het gebied van woningbouw. Daarmee is ook de aanwezigheid van dwingende redenen van groot openbaar belang onvoldoende onderbouwd. De aanvraag is daarom uitsluitend beoordeeld op grond van het belangen: 'de uitvoering van werkzaamheden in het kader van ruimtelijke inrichting of ontwikkeling'.

Voor soorten die zijn opgenomen in bijlage IV van de Habitatrictlijn kan alleen ontheffing verleend worden ten behoeve van belangen genoemd in de Habitatrictlijn. Het door u aangevraagde belang 'de uitvoering van werkzaamheden in het kader van ruimtelijke inrichting of ontwikkeling' is niet genoemd in de Habitatrictlijn. Het belang genoemd in artikel 2, derde lid, aanhef en onder j, van het Vrijstellingsbesluit kan in dit geval echter wel aan de ontheffingverlening ten grondslag liggen, er is immers geen sprake van verstoring die afbreuk doet aan de gunstige staat van instandhouding.

Voor vogels kan alleen ontheffing verleend worden ten behoeve van belangen genoemd in de Vogelrichtlijn. Het door u aangedragen belang 'de uitvoering van werkzaamheden in het kader van ruimtelijke inrichting of ontwikkeling' is niet genoemd in de Vogelrichtlijn. Het belang genoemd in artikel 2, derde lid, aanhef onder j, van het Vrijstellingsbesluit kan in dit geval echter wel aan de ontheffingverlening ten grondslag liggen, er is immers geen sprake van verstoring met wezenlijke invloed.

De werkzaamheden die nodig zijn voor de realisatie van het project worden uitgevoerd in het kader van ruimtelijke inrichting en ontwikkeling. Ten behoeve van dit belang kan ontheffing worden verleend, mits geen benutting of economisch gewin plaatsvindt en zorgvuldig wordt gehandeld. Van benutting of economisch gewin van de gewone dwergvleermuis, gierzwaluw en de huismus is geen sprake. Ik verwacht dat er door het realiseren van het project geen permanent negatieve effecten optreden ten aanzien van de aanwezige populaties van deze soorten.

Andere bevredigende oplossing

Het project is locatiegebonden. Het project heeft tot doel het oplossen van onder meer vochtproblemen, schimmelvorming en het veranderen van de inrichting van de woningen zodat deze weer voldoen aan de huidige woonbehoefte en de eisen die in het kader van de brandveiligheid worden gesteld. Als alternatief voor het slopen van de woningen gevolgd door nieuwbouw heeft u ook de mogelijkheid van renovatie onderzocht.

Vanwege de staat van de woningen zou een eventuele renovatie zodanig ingrijpend zijn dat in ieder geval ook de daken vervangen moeten worden. Alle verblijfplaatsen van de gewone dwergvleermuis, gierzwaluw en de huismus bevinden zich in de daken. Daardoor heeft een eventuele renovatie dezelfde verstoring van de aanwezige soorten tot gevolg als sloop en nieuwbouw. U heeft er vervolgens voor gekozen om de sloop en nieuwbouw van de wijk in twee fasen uit te voeren. Hierbij wordt pas gestart met de tweede fase als de nieuwbouw in de eerste fase, inclusief de daarin aan te brengen permanente verblijfplaatsen, gereed is. Door de gekozen inrichting, werkwijze en de planning (buiten de kwetsbare periode) wordt schade aan de gewone dwergvleermuis, gierzwaluw en de huismus zoveel mogelijk voorkomen. Hiermee is het voldoende aangetoond dat geen andere bevredigende oplossing voorhanden is.

**Rijksdienst voor
Ondernemend Nederland**

Datum
8 december 2015

Onze referentie
aanvraagnummer
5190015295553

Zorgplicht

Voor de soorten waarvoor ik u ontheffing verleen, bent u gehouden aan de in de ontheffing opgenomen voorschriften. Voor alle soorten echter, geldt de zorgplicht ex artikel 2 van de Flora- en faunawet, die van toepassing is op zowel beschermde als onbeschermde dier- en plantensoorten, ongeacht vrijstelling of ontheffing. Op grond hiervan dient u zoveel als redelijkerwijs mogelijk is schade aan deze soorten te voorkomen.

Vogels

U dient gedurende de werkzaamheden rekening te houden met het broedseizoen van vogels. Verstoring van broedgevallen van vogels dient te worden voorkomen. Voor de in het plangebied te verwachten vogelsoorten kan dit plaatsvinden door werkzaamheden buiten de broedperiode van aanwezige soorten uit te voeren. Tevens kunnen voorbereidende maatregelen worden getroffen om te voorkomen dat vogels tot broeden kunnen komen binnen het plangebied. Ik wijs u erop dat voor het broedseizoen geen standaardperiode wordt gehanteerd in het kader van de Flora- en faunawet. Van belang is of een broedgeval aanwezig is, ongeacht de periode.

Conclusie

Gelet op het voorgaande verleen ik u ontheffing ex artikel 75 van de Flora- en faunawet. Aan deze ontheffing zijn voorschriften verbonden.

De ontheffing en de voorschriften treft u hierbij aan.

Bezwaar

Als u het niet eens bent met deze beslissing, kunt u binnen zes weken na verzending van deze brief digitaal of schriftelijk een bezwaarschrift indienen. De datum bovenaan deze brief is de verzenddatum.

Een digitaal bezwaarschrift kunt u indienen via mijn.rvo.nl/bezwaar. Als u schriftelijk bezwaar wilt maken, stuurt u het ondertekende bezwaarschrift naar de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland, afdeling Juridische Zaken, postbus 40219, 8004 DE Zwolle.

Vermeld in uw bezwaarschrift in ieder geval onze referentie, het briefkenmerk en de datum van de beslissing waartegen u bezwaar maakt. U vindt onze referentie en het briefkenmerk in de rechter kantlijn van deze brief.

**Rijksdienst voor
Ondernemend Nederland**

Datum
8 december 2015

Onze referentie
aanvraagnummer
5190015295553

Meer informatie

Heeft u nog vragen, kijk dan op onze website mijn.rvo.nl. Of bel ons:
088 042 42 42 (lokaal tarief).

Met vriendelijke groet,

De Staatssecretaris van Economische Zaken,
namens deze:

Marco Klaassen

De teammanager Vergunningen Rijksdienst voor Ondernemend Nederland

ONTHEFFING

Naar aanleiding van het verzoek van de heer E. van der Heijden op 16 april 2015, namens Elkien en de aanvullingen hierop van 16 juli 2015, 14 augustus 2015, 12 november 2015 en 25 november 2015

gelet op artikel 75, lid 3, van de Flora- en faunawet

Verleent de Staatssecretaris¹ van Economische Zaken hierbij aan:

Naam: Elkien (hierna: ontheffinghouder)

Adres: De Opslach 69

Postcode en woonplaats: 8448 GV HEERENVEEN

Ontheffing **5190015295553** voor het tijdvak van: 1 augustus 2016 tot en met 31 december 2019

Van de verbodsbepalingen genoemd in artikel 11, van de Flora- en faunawet voor zover dit betreft het verstoren van voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen van de gewone dwergvleermuis (*Pipistrellus pipistrellus*), gierzwaluw (*Apus apus*) en de huismuis (*Passer domesticus*).

Het gebied waarvoor de ontheffing geldt, betreft het plangebied voor de realisatie van het project 'Herinrichting wijk Vlietzone te Leeuwarden', gelegen in de gemeente Leeuwarden, en bestaande uit een deel van de wijk Vlietzone die zich bevindt tussen de Insulindestraat en de Delistraat/Balistraat, één en ander zoals is weergegeven in figuur 2 van het bij de aanvraag gevoegde rapport 'Activiteitenplan' van 16 april 2015.

Aan deze ontheffing zijn de volgende voorschriften verbonden:

Algemene voorschriften

1. De ontheffing wordt slechts voor de hierboven genoemde soorten en beschreven verboden handelingen verleend.
2. Deze ontheffing geldt alleen voor de werkzaamheden die conform de aanvraag worden uitgevoerd, voor zover in deze ontheffing zelf niet anders is aangegeven.
3. De ontheffinghouder dient onverwijld contact op te nemen met Rijksdienst voor Ondernemend Nederland indien bij het uitvoeren van de werkzaamheden van het project andere beschermde soorten dan de genoemde worden aangetroffen of andere handelingen als bedoeld in voorschrift 1 noodzakelijk zijn.
4. Deze ontheffing kan uitsluitend gebruikt worden door (medewerkers van) de ontheffinghouder of haar rechtsopvolgers of in opdracht van de ontheffinghouder handelende (rechts-)personen. De ontheffinghouder of haar rechtsopvolgers blijven daarbij verantwoordelijk en aansprakelijk voor de juiste naleving van deze ontheffing.
5. Tijdens de uitvoering van de werkzaamheden dient een afschrift van deze ontheffing en de bijbehorende brief op de locatie van de werkzaamheden aanwezig te zijn en op verzoek te worden getoond aan de daartoe bevoegde toezichthouders of opsporingsambtenaren.

¹ Krachtens de wettekst is de Minister bevoegd tot het afgeven van een ontheffing ex artikel 75 van de Flora- en faunawet. Op basis van de portefeuilleverdeling tussen de Minister van EZ en de Staatssecretaris van EZ is deze bevoegdheid belegd bij de Staatssecretaris.

6. De ontheffinghouder dient, zodra de datum waarop de werkzaamheden zullen aanvangen bekend is, het bijgevoegde meldingsformulier volledig in te vullen en naar Rijksdienst voor Ondernemend Nederland te zenden.

Specifieke voorschriften

7. U dient, met in achtneming van onderstaande voorschriften, de maatregelen uit te voeren zoals beschreven in de paragrafen P en Q van het bij de aanvraag gevoegde rapport "Activiteitenplan" van 16 april 2015 en de aanvullingen daarop van 16 juli 2015 (onder punt 3) en 14 augustus 2015 (eveneens onder punt 3, zie bijlagen 2, 3 en 4 bij dit besluit).
8. U dient het project gefaseerd uit te voeren, waarbij eerst het westelijk deel vanaf de
9. U dient bij de planning van de werkzaamheden rekening te houden met de kwetsbare perioden van de gewone dwergvleermuis, gierzwaluw en de huismus. Voor wat betreft de gewone dwergvleermuis loopt deze periode als het gaat om paarverblijfplaatsen globaal van half augustus tot en met september. Als het gaat om winterverblijfplaatsen loopt deze periode globaal van half oktober tot en met half april en de maand augustus. Voor wat betreft de huismus loopt deze periode globaal vanaf april tot en met augustus, en voor wat betreft de gierzwaluw loopt de kwetsbare periode globaal vanaf half april tot en met augustus. Afhankelijk van het seizoen en de weersomstandigheden kunnen alle genoemde periodes langer dan wel korter zijn. De geschiktheid van de periode voor het uitvoeren van de werkzaamheden dient te worden bepaald door een deskundige² op het gebied van de gewone dwergvleermuis, gierzwaluw en de huismus.
10. Met betrekking tot de te plaatsen alternatieve nesten van de gierzwaluw dienen deze:
  - niet in de volle zon te liggen: nestlocaties bij voorkeur in de koele, schaduwrijke noord- en oostgevels aanbrengen. Als nestgelegenheden tussen 09:00 en 19:00 uur in de schaduw blijven onder bijvoorbeeld een dakrand, kunnen andere windrichtingen overwogen worden;
  - voldoende (veilige) uitvliegruimte te hebben: minimaal 1 meter breed en 3 meter diep, zonder kans op verkeersslachtoffers. Dus geen platte daken, brede goten, balustraden, borstweringen, bomen, vlaggenmasten e.d. die het aanvliegen bemoeilijken of verhinderen.

Overige voorschriften

11. De werkzaamheden en bovengenoemde voorschriften dienen te worden uitgevoerd onder begeleiding van een deskundige op het gebied van de gewone dwergvleermuis, gierzwaluw en de huismus.
12. U dient een ecologisch werkprotocol op te stellen met daarin bovengenoemde voorschriften. Alle betrokken partijen, met name ook de uitvoerenden op de bouw- of projectlocatie, dienen van het werkprotocol op de hoogte gesteld te worden.
13. Deze ontheffing kan worden ingetrokken, indien blijkt dat de ontheffinghouder zich niet houdt aan de voorschriften.

---

² Het Ministerie van Economische Zaken verstaat onder een deskundige een persoon die voor de situatie en soorten ten aanzien waarvan hij of zij gevraagd is te adviseren en/of te begeleiden, aantoonbare ervaring en kennis heeft op het gebied van soortspecifieke ecologie. De ervaring en kennis dient te zijn opgedaan doordat de deskundige:

- op HBO-, dan wel universitair niveau een opleiding heeft genoten met als zwaartepunt (Nederlandse) ecologie; en/of
- op MBO niveau een opleiding heeft afgerond met als zwaartepunt de Flora- en faunawet, soortenherkenning en zorgvuldig handelen ten opzichte van die soorten; en/of
- als ecooloog werkzaam is voor een ecologisch adviesbureau, zoals bijvoorbeeld een bureau welke is aangesloten bij het Netwerk Groene Bureaus; en/of
- zich aantoonbaar actief inzet op het gebied van de soortenbescherming en is aangesloten bij en werkzaam voor de daarvoor in Nederland bestaande organisaties (zoals bijvoorbeeld Zoogdierverseniging, RAVON, Stichting Das en Boom, Vogelbescherming Nederland, Vlinderstichting, Natuurhistorisch Genootschap, KNNV, NJN, IVN, EIS Nederland, FLORON, SOVON, STONE, Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, De Landschappen en Stichting Beheer Natuur en Landelijk gebied) en/of
- zich aantoonbaar actief inzet op het gebied van de soortenmonitoring en/of -bescherming.

14. Indien blijkt dat de in de ontheffing gestelde termijn niet voldoende is om de werkzaamheden waarop de ontheffing betrekking heeft uit te voeren, dient u, zeker vier maanden voor het verstrijken van deze termijn een nieuwe aanvraag indienen. Dit voorkomt onnodige vertraging van het project.
15. Aanspreekpunt in het kader van deze ontheffing en de daaruit voortvloeiende voorschriften is Rijksdienst voor Ondernemend Nederland, Postbus 40225, 8004 DE Zwolle.

Den Haag, 8 december 2015

De Staatssecretaris van Economische Zaken,
naam van deze:

Marco Klaassen
De teammanager Vergunningen Rijksdienst voor Ondernemend Nederland

Bakker, mr. A.J. (Alex)

Van: Edwin van der Heijden <e.vanderheijden@altwym.nl>
Verzonden: donderdag 16 juli 2015 18:07
Aan: Bakker, mr. A.J. (Alex)
CC: 'Pera, Freddy'
Onderwerp: aanvulling ontheffingsaanvraag 'herinrichting wijk Vlietzone te Leeuwarden'
ontheffingsformulier 5190015295553
Bijlagen: aanvullende vragen RVO 25 juni 2015.pdf

Geachte heer Bakker,

Naar aanleiding van uw mail van 25 juni 2015 aan mijn collega Pieter Biezenaar, waarin u een aantal aanvullingen vraagt op de ontheffingsaanvraag 'Herinrichting wijk Vlietzone te Leeuwarden' (ontheffingsformulier 5190015295553), doe ik u bij deze onze reactie toekomen. Mocht u nog vragen hebben over de beantwoording, dan kunt u altijd contact met mij opnemen (met uitzondering van vrijdagen).

Met vriendelijke groet,

Edwin van der Heijden
adviseur / onderzoeker ecologie
+31 511 - 474764
www.altwym.nl

Altenburg & Wymenga

ECOLOGISCH ONDERZOEK

Op deze e-mail is onze disclaimer van toepassing.

ontvangen per mail: 16-7-2015

Aanvulling aanvraag Ontheffing Flora- en faunawet - Ruimtelijke ingrepen (formuliernummer 5190015295553), betreffende het project 'Herinrichting wijk Vlietzone te Leeuwarden'.

aanvulling

Deze memo is een reactie op de vragen die u op 25 juni 2015 per telefoon en email heeft gesteld over de ontheffingsaanvraag 'Herinrichting wijk Vlietzone te Leeuwarden'. Mocht u nog aanvullende vragen of opmerkingen hebben, dan kunt u zich wenden tot de contactpersoon zoals vermeld in de ontheffingsaanvraag.

1. Belang e (dwingende reden van groot openbaar belang) is summier onderbouwd. Dit dient beter te worden onderbouwd.

De wijk Vlietzone bestaat uit vooroorlogse woningen. Bij veel woningen is er sprake van achterstallig onderhoud en verouderde bouwconstructies. Zo ontbreekt het in de woningen aan goede isolatie en ventilatie. Dit heeft ertoe geleid dat veel huizen te leiden hebben van schimmel en vocht, waardoor in veel huizen een ongezonde leefomgeving is ontstaan. Ook is de indeling van de huizen verouderd, waardoor ze niet voldoen aan de moderne eisen inzake wooncomfort en brandveiligheid. Deze situatie is ongewenst en dient daarom op relatief korte termijn te worden verbeterd. Naar aanleiding hiervan is door de initiatiefnemer een sloop- en renovatieplan opgesteld en voorgesteld aan bewoners en de gemeente Leeuwarden. Inmiddels is het plan goedgekeurd door de gemeente Leeuwarden. Ook wordt het plan gedragen door de bewoners.

2. Belang van de ingreep dient te worden uitgebreid

Aanvullend vragen wij de ontheffing ook aan voor belang j (ruimtelijke inrichting of ontwikkeling).

3. Ten aanzien van Huismus is het nodig om de gefaseerde uitvoering van de werkzaamheden en de compenserende maatregelen in ruimte en tijd nader te specificeren

In onderstaande tabel zijn de werkzaamheden en de compenserende maatregelen in ruimte en tijd nader uitgewerkt. Het is op dit moment niet duidelijk of de eerste werkzaamheden in het oostelijk of westelijk deel van het plangebied aanvangen. Onzes inziens is dit voor de effecten en beoordeling niet relevant.

september 2015	Aanbrengen van 18 vogelvides in het rood omkaderde gebied van figuur 6 (zie vraag 6)
september 2016 t/m september 2017	Aanvang sloop en renovatie eerste helft van het huizenbestand
september 2017	Aanbrengen van 9 vogelvides in het gerenoveerde deel van de huizen
september 2017 t/m september 2018	Aanvang sloop en renovatie in tweede helft van het huizenbestand
september 2018	Aanbrengen van 9 vogelvides in het gerenoveerde deel van de huizen

dat is het wel want dan bij de aanpak eerst in het westelijk deel kunnen alvast de permanent paars- en wintervestlyk worden gerealiseerd

4. In het activiteitenplan is niet aangegeven waar in het plangebied wordt gesloopt en waar er sprake is van renovatie. Dit dient nader te worden gespecificeerd. Ook dienen de renovatiewerkzaamheden beter te worden omschreven en worden aangegeven en of er in dat geval mogelijkheden zijn voor extra mitigerende maatregelen

Op dit ogenblik is het niet bekend welke huizen en/of huizenblokken worden gesloopt en welke gerenoveerd. Om deze reden is in de ontheffingsaanvraag uitgegaan van een 'worst case' scenario, waarbij er sprake is van verlies van alle verblijfplaatsen van de soorten waarvoor de ontheffing is aangevraagd.

Overigens zijn bij het uitvoeren van renovatiewerkzaamheden geen mogelijkheden voor het nemen van extra mitigerende maatregelen dan in de ontheffingsaanvraag al zijn voorgesteld. Hiervoor zal de renovatie te ingrijpend zijn en wat betreft effecten overeenkomen met die van het uitvoeren van

sloopwerkzaamheden. In de praktijk zal de renovatie bestaan uit het verwijderen van het bestaande dak en de betimmeringen langs en boven de muren. Dit betekent dat ook bij sanering alle verblijfplaatsen van mussen, gierzwaluwen en vleermuizen verloren zullen gaan.

5. Komen er in het plangebied ook winterverblijfplaatsen van Gewone dwergvleermuis voor? Zijn er verblijfplaatsen van Meervleermuis aangetroffen?

Tijdens het aanvullende veldonderzoek zijn geen zomerverblijfplaatsen en geen grote concentraties paarverblijfplaatsen van Gewone dwergvleermuis aangetroffen. Het is dan ook aannemelijk dat het plangebied niet jaarrond wordt gebruikt en er geen winterverblijfplaatsen van Gewone dwergvleermuis aanwezig zijn.

In de ecologische beoordeling van bijlage 1 wordt aangegeven dat er in het plangebied *potentieel* geschikte verblijfplaatsen aanwezig zijn van Meervleermuis. Dit betekent niet dat er ook daadwerkelijk verblijfplaatsen aanwezig zijn. Wel geeft het rapport aan dat hier aanvullend onderzoek naar moet worden uitgevoerd. Dit aanvullende veldonderzoek is reeds uitgevoerd en de resultaten zijn beschreven in bijlage 2. Tijdens dit aanvullende onderzoek zijn geen verblijfplaatsen van Meervleermuis aangetroffen.

6. Met betrekking tot Huismus: de afstand van het plangebied tot het gebied waar alternatieve verblijfplaatsen worden gerealiseerd is maximaal 200 meter. Dit dient bij voorkeur te worden teruggebracht tot ongeveer 100 meter.

In de Soortenstandaard (RVO maart 2014) van de Mus wordt voor de vervangende nestplaatsen een afstand van 200 meter aangehouden van de oorspronkelijke verblijfplaatsen. Het gebied dat door ons is aangewezen (zie figuur 6 in het activiteitenplan) voldoet hieraan.

deze
stelling is
nu score-
beoordeling
het antwoord
d.d. 14 aug
Op de
nat-brief
onder
punt 3
mus: aanwezigheid
3 winter verblijfplaatsen
gewone dwergvleermuis

INGEKOMEN 14 AUG. 2015

A&W ECOLOGISCH ONDERZOEK

Suderwei 2
9269 TZ Feanwâlden
Postbus 32
9269 ZR Feanwâlden
telefoon T 0511 47 47 64
fax F 0511 47 27 40
e-mail info@altwym.nl
internet: www.altwym.nl

aan Rijksdienst voor Ondernemend Nederland
Postbus 40225
8004 DE Zwolle

datum 13 augustus 2015
kenmerk 2391vlo/evdh/v1
betreft reactie op verzoek aanvullingen ruimtelijke ingrepen (aanvraagnummer 5190015295553)

Geachte mevrouw/mijnheer

In uw brief van 31 juli 2015 met kenmerk FF/75C/2015/0160.nac.ab verzoekt u om een aantal aanvullingen op de ontheffingsaanvraag 'Herinrichting wijk Vlietzone te Leeuwarden' (aanvraagnummer 5190015295553).

Middels deze brief doen wij u een notitie en bijlage toekomen met daarin de beantwoording van de door u gestelde vragen.

Mocht u nog vragen hebben over de notitie, dan kun u altijd contact opnemen met ondergetekende.

Met vriendelijke groet

Edwin van der Heijden

Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek
Handelsregister Leeuwarden 01056199
Rabotant NL37RA80 0137874898
ING NL60INGB.0007460374
ETW nummer 802897150801

Aanvulling aanvraag Ontheffing Flora- en faunawet - Ruimtelijke ingrepen (formuliernummer 5190015295553), betreffende het project 'Herinrichting wijk Vlietzone te Leeuwarden'.

Deze memo is een reactie op de vragen die u op 31 juli 2015 per brief heeft gesteld over de ontheffingsaanvraag 'Herinrichting wijk Vlietzone te Leeuwarden'. Mocht u nog aanvullende vragen of opmerkingen hebben, dan kunt u zich wenden tot de contactpersoon zoals vermeld in de ontheffingsaanvraag.

1. Verzoek voor een uitgebreidere beschrijving van de dwingende redenen van groot openbaar belang

De activiteiten maken deel uit van een herstructureringsproject in de wijk Vlietzone. Dit is een van de aandachtswijken in de stad Leeuwarden, waar gemeente, woningcorporaties en bewoners nauw samenwerken om de wijk op een hoger plan te tillen, waardoor deze weer aantrekkelijk wordt voor bewoners. Het project is van belang voor huurders, de wooncorporatie en de gemeente. Zoals in een eerder antwoord reeds is aangegeven, heerst in veel huizen een ongezonde leefomgeving. Ook is de indeling van de huizen verouderd, waardoor ze niet voldoen aan de moderne eisen inzake wooncomfort en brandveiligheid. Daarnaast is bouwkundige staat van de woningen sterk verouderd en een renovatie zal qua investering buitenproportioneel zijn. Ook na een dergelijke upgradering van de woning zal de woning niet voldoen aan de huidige wensen en eisen ten aanzien van (onder andere) brandveiligheid, geluidsoverlast, toegankelijkheid en indeling. Er is daardoor een kwaliteitsslag nodig die zal bestaan uit de afbraak van de huidige woningen en het realiseren van vervangende nieuwbouw. D x

U vraagt in uw brief van 13 juli 2015 om een onderbouwing in de vorm van een vastgesteld (ruimtelijk) plan of beleidsstuk. Wij kunnen u meedelen dat er aan de basis van dit project geen bestuurlijk besluit ten grondslag ligt. Ook is er geen vastgesteld beleidsplan. Projecten zoals onderstaande worden in Leeuwarden veelal ontwikkeld en gedragen door wijkpanels, bewonerswerkgroepen en woningcorporaties in samenwerking en met ondersteuning van de gemeente Leeuwarden. In die zin kan ik u verwijzen naar de website van de gemeente Leeuwarden (<http://www.leeuwarden.nl/wijk/vlietzone>). Wel kunnen wij u een document leveren dat opgesteld is door de bewonersvereniging van de wijk Vlietzone, waarin de problematiek en de herinrichting van de wijk wordt beschreven en gedocumenteerd. Dit document sturen wij u als bijlage bij deze notitie toe.

De belangen van de Flora- en faunawet die hier gelden, zijn ruimtelijke ontwikkeling, Volksgezondheid of openbare veiligheid en Dwingende redenen van groot openbaar belang. Het belang volgens de Habitatrichtlijn zijn Volksgezondheid of openbare veiligheid en Dwingende redenen van groot openbaar belang. Zie ook paragraaf S (alternatievenafweging) paragraaf U (dwingende reden) van groot openbaar belang) voor een onderbouwing hiervan.

→ dus ook openbare veiligheid & volksgezondheid.

2. Aanvulling aanvraag ontheffing voor verbodsbepaling verstoren

Als aanvulling op de oorspronkelijke ontheffingsaanvraag, vragen wij ook ontheffing aan voor de verbodsbepaling 'verstoren', zoals genoemd in artikel 11 van de Flora- en faunawet.

3. Toelichting over de aanwezigheid van winterverblijfplaatsen

Ook wij stellen vast dat er in de diverse documenten tegenstrijdig is omgegaan met het aspect winterverblijfplaats. In de notitie van 16 juli 2015 wordt meegedeeld dat er geen winterverblijfplaatsen aanwezig zijn, terwijl in het aanvullende veldonderzoek van 7 januari 2015 er sprake is van drie paarverblijfplaatsen die 'hoogstwaarschijnlijk jaarrond worden gebruikt'.

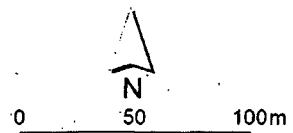
Wij zijn van mening dat het aanvullende veldonderzoek van 7 januari 2015 de meest betrouwbare uitspraken doet over de aanwezigheid van verblijfplaatsen van vleermuizen in het gebied. In het rapport wordt gesteld dat 'op basis van de informatie uit de Soortenstandaard (Dienst Regelingen 2011c) en de waarnemingen in het voor- en najaar wordt geconcludeerd dat de drie baltpaarverblijfplaatsen van Gewone dwergvleermuis in het plangebied aanwezig zijn, die hoogstwaarschijnlijk jaarrond worden gebruikt door één of enkele exemplaren'.

Dit betekent dat wij nu uitgaan van de aanwezigheid van drie winterverblijfplaatsen van Gewone dwergvleermuis in het plangebied. Uitgaande van dit gegeven stellen wij, als aanscherping en

Aangetroffen verblijfplaatsen Gewone dwergvleermuis

- balts-/paarverblijfplaats
- plangebied

A&W-notitie 2234
 teknr. 2234_003a/18092014/os
 luchtfoto: Esri et al.

Figuur 1. Gebied (binnen rode lijn) waar gelijkwaardige huizen als in het plangebied aanwezig zijn en waar geschikte winterverblijfplaatsen gevonden kunnen worden voor Gewone dwergvleermuis.

aanvulling op de oorspronkelijke ontheffingsaanvraag (zie Activiteitenplan 16 april 2015), de volgende maatregelen voor om de functionaliteit van het gebied voor vleermuizen te waarborgen:

- De afbraak of renovatie van de woningen met vleermuisverblijfplaatsen vindt plaats zodra ontheffing is verleend. Omdat er tijdig tijdelijke voorzieningen voor balts/paarplaatsen worden gerealiseerd (najaar 2015), kunnen de werkzaamheden al in de maand september 2016 aanvangen. Voorafgaand aan de sloop/renovatiwerkzaamheden worden de woningen ongeschikt gemaakt voor baltsende en overwinterende vleermuizen. Dit vindt plaats conform de aanbevelingen in de Soortenstandaard Gewone dwergvleermuis. (Zie voor details het Activiteitenplan).
- Het aanbieden van tijdelijke winterverblijfplaatsen is niet mogelijk. In de omgeving van het plangebied zijn echter gelijkwaardige huizen aanwezig die voldoende alternatieven bieden voor vleermuizen om te overwinteren. Het gaat om de huizen in de nabijgelegen Timorstraat en Delistraat. In figuur 1 is de ligging van deze huizen aangegeven. Deze zullen zowel gedurende fase 1 als fase 2 (zie schema hieronder) beschikbaar zijn als winterverblijfplaats. Ook de huizen binnen het plangebied die gedurende fase 1 niet worden gesloopt/gerenoveerd zijn dan potentieel nog steeds geschikt als winterverblijfplaats.
- Het realiseren van extra compensatie in de vorm van voorzieningen in de nieuwbouwwoningen, door het aanbrengen van open stootvoegen in de kopgevels van de nieuwe/gerenoveerde woningen, zodanig dat ze mede ook geschikt zijn als winterverblijfplaats voor de vleermuizen. Gedurende de sloop/renovatiwerkzaamheden in fase 2 (zie onderstaand schema) zijn de voorzieningen voor vleermuizen in de nieuwbouw van fase 1 gereed. Deze nieuwe permanente (winter)verblijfplaatsen kunnen dan worden gebruikt door vleermuizen uit het gebied van fase 2. Bovendien blijven de huidige woningen in de nabijgelegen Timorstraat en Delistraat (figuur 1) staan als potentiële huisvesting voor de vleermuizen.
- De sloop en renovatie vindt gefaseerd plaats volgens onderstaand schema:

*2e
beilage
d.d.
25-11-2015*

*concrete
onderzoek
voorzak*

september 2015	Aanbrengen alternatieve tijdelijke balts/paarverblijfplaatsen Gewone dwergvleermuis
oktober 2015 t/m augustus 2016	Gewenningsperiode vleermuizen alternatieve tijdelijke balts/paarverblijfplaats
september 2016	In de eerste helft van het huizenbestand (fase 1) worden de verblijfplaatsen ongeschikt gemaakt voor baltsende en overwinterende vleermuizen
september 2016 t/m september 2017	Aanvang sloop en renovatie fase 1. Aanbrengen van permanente verblijfplaatsen (paar- en winterverblijfplaatsen) in gerenoveerde of nieuw gebouwde woningen
september 2017	In de tweede helft van het huizenbestand (fase 2) worden de verblijfplaatsen ongeschikt gemaakt voor baltsende en overwinterende vleermuizen
september 2017 t/m september 2018	Aanvang sloop en renovatie fase 2. Aanbrengen van permanente verblijfplaatsen (paar- en winterverblijfplaatsen) in gerenoveerde of nieuw gebouwde woningen

Meldingsformulier start werkzaamheden

Ontheffing Flora- en faunawet, artikel 75, lid 5 en lid 6, onderdeel c

Gegevens

Aanvraagnummer FF/75C/2015/0160
Project Herinrichting wijk Vlietzone te Leeuwarden
Ontheffingsperiode 1 augustus 2016 tot en met 31 december 2019
Naam Elkien
Adres De Opslach 69
Woonplaats 8448 GV HEERENVEEN

Gegevens werkzaamheden

Contactpersoon uitvoering werkzaamheden .....

Telefoonnummer (vast) .....

Telefoonnummer (mobiel) .....

Locatie(s) werkzaamheden .....

Datum start werkzaamheden .....

Overzicht planning werkzaamheden .....

**Dit formulier dient zodra de aanvang van de werkzaamheden bekend is
te worden ingediend bij Rijksdienst voor Ondernemend Nederland!**

Retouradres

Rijksdienst voor Ondernemend
Nederland
Postbus 19530
2500 CM Den Haag
Fax: 070-3786139
Email : ffwet@rvo.nl

Rijksdienst voor Ondernemend
Nederland

n/a > Retouradres Postbus 10073, 8000 GB Zwolle

Stichting Elkien
T.a.v. de heer/mevrouw S. Lijzenga
De Opslach 69
8448 GV HEERENVEEN

Hanzelaan 310
8017 JK Zwolle
Postbus 10073
8000 GB Zwolle
www.rvo.nl

ONTVANGEN 10 DEC. 2015

Datum 08-12-2015
Ten name van Stichting Elkien
Project Stationsweg 74 te GORREDYK
Betreft Voorschotverlening 2016

Contactpersoon
KlantContact Center
T (088) 042 42 42
F (088) 602 90 22
M SDE@rvo.nl

Projectnummer
SDE1029064

Kenmerk
SDE1029064/2.7a

Geachte heer/mevrouw Lijzenga,

Bijlage(n)

Ik heb het voorschot voor 2016 voor uw project bepaald. Het voorlopige correctiebedrag en de berekening van het voorschot vindt u terug in de bijlage op de achterzijde van deze brief.

Het subsidiebedrag wordt per kalenderjaar definitief bijgesteld op basis van:

- de daadwerkelijke energieproductie die in het betreffende kalenderjaar voor subsidie in aanmerking komt, na ontvangst van deze gegevens van uw netbeheerder en;
- de correctiefactoren voor bijstelling van het subsidiebedrag. Deze worden jaarlijks voor 1 april bij ministeriële regeling vastgesteld.

Hebt u vragen en/of opmerkingen over dit besluit, dan kunt u telefonisch contact opnemen met klantContact Center via telefoonnummer 088 042 42 42. Bent u het, eventueel na een telefonische toelichting, niet eens met dit besluit, dan kunt u binnen zes weken na de bovenvermelde verzenddatum bezwaar aantekenen bij: Rijksdienst voor Ondernemend Nederland, afdeling Juridische Zaken, Postbus 10073, 8000 GB Zwolle, onder vermelding van "bezwaar" op de enveloppe en op het bezwaarschrift.

Namens de Minister,

Mw. ir. C. van de Moosdijk
Teammanager SDE/MEP, Rijksdienst voor Ondernemend Nederland

NB: Dit besluit is digitaal geaccordeerd conform de door Rijksdienst voor Ondernemend Nederland gepubliceerde mandaatregeling en derhalve niet ondertekend.

Bijlage: Voorschotberekening 2016

Productie voor bevoorschotting

Max. subsidiabele productie volgens subsidiebeschikking	6,375	MWh
Productieraming volgens producent	6,375	MWh
Productieraming volgens Rijksdienst voor Ondernemend Nederland		MWh

Productie voor bevoorschotting	6,375	MWh	(A)
---------------------------------------	--------------	------------	------------

Bedrag per energie eenheid

Basisbedrag	474,00	€ per MWh
Energieprijs	227,00	€ per MWh

Dit is het maximum van:

- de geprognosticeerde energieprijs van **227,00** EUR per MWh, en
- de basisenergieprijs van **202,00** € per MWh

Geprognosticeerde waarde Garanties van Oorsprong	0,00	€ per MWh
Geprognosticeerde waarde Overige Correcties	0,00	€ per MWh
Geprognosticeerde correctie voor emissiehandel	0,00	€ per MWh
Correctie voor gebruikte materialen of renovatie	0,00	€ per MWh
Bedrag per energie eenheid	247,00	€ per MWh

Bedrag per energie eenheid	€ 247,00	(B)
-----------------------------------	-----------------	------------

Totaal voorschotbedrag (A x B)

A. Productie voor bevoorschotting	6,375	MWh
B. Vast bedrag per energie eenheid	247,00	€ per MWh
Subtotaal	1.574,63	€

TOTAAL BEVOORSCHOTTING	€ 1.259,70	(=80% over € 1.574,63)
-------------------------------	-------------------	-------------------------------

Dit bedrag wordt in 12 maandelijkse termijnen van **€ 104,98** uitgekeerd.